

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΑ' • ΤΕΥΧΟΣ 5 • ΜΑΪΟΣ 2002

Χριστὸς Ἀνέστη!
«Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτὸς»

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

**ΑΞΙΟΜΙΜΗΤΕΣ ΚΑΡΠΟΦΟΡΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ
ΓΙΑ ΙΔΡΥΣΙ ΕΝΟΡΙΑΚΗΣ «ΣΤΕΓΗΣ ΓΕΡΟΝΤΩΝ»**
Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου σελ. 3-6

Η ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΥΧΩΝ ΤΗΣ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
Μακ. Αρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. Χριστόδουλου σελ. 7-10

ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΕΠΙΓΝΩΣΕΩΣ
Πρωτοπρεσβυτέρου Βασιλείου Θερμοῦ σελ. 11-12

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ
Συνέντευξη τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ε.Κ.Υ.Ο. σελ. 13

**ΒΙΟΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΡΑΞΗ:
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**
Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου σελ. 14-17

**ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΗ:
ΠΟΤΕ ΕΜΦΑΝΙΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ;**
Ευαγγέλου Καρακοβούνη σελ. 18-20

ΑΝΟΙΓΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ
Κωνσταντίνου Παπαθανασίου σελ. 21-22

ΠΑΣΧΑ, ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΣΧΑ!
Σταυρούλας Κάτσου-Καντάνη σελ. 23-24

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ σελ. 25

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥΣ
Γ.Θ. Πρίντζιπα σελ. 26-27

Θ. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ
Γερού Χρυσοστόμου σελ. 28

ΕΠΙΚΑΙΡΑ
Μανώλη Μελινοῦ σελ. 29

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ σελ. 30-31

ΕΞΩΦΥΛΛΟ
Έργο
τοῦ Χρήστου Κοκόρου,
«Μέλισσες»

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τοὺς ἱερεῖς

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 010 72.18.308, Fax: 010 72.18.336
Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας
<http://www.ecclesia.gr>

Ἡλεκτρονικὴ διεύθυνση:
e-mail: ieta-synodos@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ
τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλά-
δος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Υπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρε-
σίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ
Ευάγγελος Π. Λέκκος
Θεολόγος, Νομικός

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου
Ὁμότ. Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικὸ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Ἀριστομένης Ματσάγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Χρήστος Γ. Καραγιάννης, Μ. Th.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ -
ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ
<http://www.livanis.gr>
Σόλωνος 98, 106 80 Ἀθήνα
Τηλ.: 010 3661200, Fax: 010 3617791

Ἀξιομίμητες καρποφόρες προσπάθειες για ἴδρυσι ἐνοριακῆς «Στέγης Γερόντων»

Τοῦ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους τομεῖς τῆς «Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν Ἱ. Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ Πρόνοια γιὰ τὴν Τρίτη Ἡλικία, πού ἀναπτύσσεται μὲ γρήγορο ρυθμὸ πρὸ πάντων μέσα στὶς «Στέγες Γερόντων», πού εἶναι ἀληθινὰ κοσμήματα πολλῶν ἐνοριῶν. Μέσα στὶς Στέγες αὐτές διὰ τῆς συνεργασίας εὐλαβῶν ἱερέων καὶ πρεσβυτερῶν, μὲ εὐσεβεῖς ἐνορίτες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πού κατὰ τὸ πλεῖστον προσφέρουν ἐθελοντικὰ τὶς ὑπηρεσίες τους, ἐπιτυγχάνονται –καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώκονται– σημαντικοὶ σκοποὶ τοῦ ἐνοριακοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Συγκεκριμένως, στὶς «Στέγες Γερόντων», ἀφ’ ἐνός, κατὰ τὴν ὠραία φράσι τῆς Θ. Λειτουργίας τοῦ Μ. Βασιλείου, «τὸ γῆρας περικρατεῖται» διὰ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν σοβαρῶν ψυχοσωματικῶν ἀναγκῶν τῆς γεροντικῆς ἡλικίας· ἀφ’ ἑτέρου ἀντιμετωπίζονται τὰ ὑπαρξιακὰ πνευματικὰ προβλήματα τῶν τροφίμων, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ εἶναι «χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς» αὐτῶν, γεμάτα ἀπὸ τὴν ἐλπίδα καὶ παρήγορη προσμονὴ τῆς συναντήσεως μὲ τὸν Ἀναστάνα Κύριον· καὶ τρίτον, ἀναπτύσσεται σημαντικό ἱεραποστολικὸ ἔργο μεταδόσεως τοῦ λυτρωτικοῦ μηνύματος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὶς ἐνοριακὲς «Στέγες Γερόντων» συγγενεῖς, γνωστούς καὶ φίλους τῶν τροφίμων, οἱ ὁποῖοι συγκινοῦνται ἀπὸ τὸ προνοιακὸ ἔργο τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας. Πρέπει νὰ κατανοηθῆ ὅτι καὶ ὁ τρίτος αὐτὸς σκοπὸς μιᾶς «Στέγης Γερόντων» εἶναι πολὺ σημαντικός. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες

εἰς αὐτὴν εἶναι ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἴσως φαίνεται εἰς αὐτοὺς ἀκατανόητος ὁ θεῖος Λόγος. Ἀλλὰ τὸ ἔμπρακτο κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, τὸ ὁποῖο εὐγλωττότατα ἐξαγγέλλει ἡ ἀνιδιοτελής ὑπηρεσία τῶν ἐργαζομένων σ’ ἓνα Χριστιανικὸ Γηροκομεῖο, εἶναι εἰς ὅλους κατανοητὸ καὶ κάθε καρδιά εἶναι πάντοτε ἀνοιχτὴ γιὰ νὰ τὸ δεχθῆ. Γι’ αὐτὸ ὄχι σπανίως τὰ στελέχη, ὅπως καὶ συχνότερα οἱ ἐθελόντριες, πού ἐργάζονται στὶς «Στέγες Γερόντων» μὲ γνήσιο χριστιανικὸ διακονικὸ πνεῦμα, δοκιμάζουν τὴν εὐτυχία νὰ βλέπουν οἰκογένειες νὰ συνάπτουν ζωντανὴ σχέσι μὲ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῆς ἰδικῆς των φωτεινῆς ἐργασίας.

Ὅσα σημειώσαμε πιὸ πάνω, πού ἀφ’ ἐνός περιγράφουν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα καὶ ἀφ’ ἑτέρου εἶναι συγχρόνως ἔκφρασις δεοντολογικῶν αἰτημάτων, ἤλθαν στὴ σκέψι τοῦ γράφοντος ἐξ ἀφορμῆς τοῦ πράγματι ἀξιομίμητου ἄθλου ἰδρύσεως «Στέγης Γερόντων» στὴν ἐνορία τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγίου Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν. Ἡ ἐνορία αὐτὴ διακρίνεται γιὰ τὸ φωτεινὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς, πού συντελεῖται ὑπὸ τὴν ἀθόρυβη προσπάθεια τοῦ σεμνοῦ καὶ ἀθορύβως ἐργαζομένου Πανοσ. Ἀρχιμ. π. Προκοπίου Πετρίδη καὶ τῶν ἐκλεκτῶν συνεφημεριῶν του. Ἀθορύβως συντελέσθη καὶ τὸ ἐπίπονο καὶ ἀξιοθαύμαστο ἐπίτευγμα τῆς ἀνεγέρσεως τῆς «Στέγης Γερόντων» τῆς ἐνορίας αὐτῆς μὲ τὴν ἠθικὴ συμπαράστασι ὅλων τῶν ἐφημεριῶν, ἀλλὰ πρὸ πάντων μὲ τοὺς ὀραματισμούς, τὸν σχετικὸ διακαῆ πόθο, τὴν πρωτοβουλία, τὴν ἄοκνη δραστη-

ριότητα και τις άκαταπόνητες συνετές ενέργειες του Αιδεσιμολογιωτάτου Πρωτοπρεσβυτέρου π. Παναγιώτη Λουκέρη, Προέδρου του Ένοριακού Φιλοπτώχου Ταμείου του Ί. Ν. Αγίου Παντελεήμονος Άχαρνών. Ο πατήρ Παναγιώτης έχει διακριθή επίσης ως συγγραφεύς θεολογικών βιβλίων και συναρπαστικών λογοτεχνικών έργων και ως υπεύθυνος της αξιολογωτάτης Νεανικής Μανδολινατάς του Ίεροῦ τούτου Ναοῦ. Επίσης, στον τομέα της «Χριστιανικής Άλληλεγγύης» έγινε γνωστός κατά τὸ παρελθόν ως ἐμπνευστής δύο «Σπιτιῶν Γαλήνης Χριστοῦ» (στὶς ἐνορίες τῶν Ί. Ν. Αγίου Παντελεήμονος Άχαρνῶν καὶ Αγίων Ἀποστόλων στὶς Τζιτζιφιές).

Ἐπὶ ἀρκετὰ χρόνια ὁ πόθος γιὰ τὴ δημιουργία τῆς «Στέγης Γερόντων» ἔμενε ἀνεκπλήρωτος ἔνεκα διαφόρων ἐμποδίων, ὡς λ.χ. τῆς ἀνακατατάξεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐνορίας καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ί. Ν. τοῦ Αγίου Παντελεήμονος, –ἐνεκα τῶν μεγάλων δαπανῶν γιὰ τὴν ὡραία ἀγιογράφησί του–, ἦταν ἀδύνατο νὰ παράσχη οικονομικὴν ἐνίσχυσι γιὰ τὴν ἴδρυσί τῆς «Στέγης Γερόντων».

Ὁ π. Παναγιώτης Λουκέρης ὁμως δὲν ἐγκατέλειψε τὸν ἀγῶνα. Στὸ οἰκόπεδο τῶν ὁδῶν Ἀχαρνῶν καὶ Ἰθάκης, ποὺ ἦταν δωρεὰ Γεωργίου καὶ Μαρίας Τσούμα, ὄραματίσθηκε τὴν ἀνέγερσι τῆς «Στέγης Γερόντων». Μετὰ τὴν τροποποίησι διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ περιεχομένου τῆς ἀρχικῆς διαθήκης τῆς δωρεᾶς, ἔπεισε ὅλους νὰ ἐγκαταλειφθῆ ἡ ἀρχικὴ συμφωνημένη διαδικασία γιὰ τὴν παροχὴ τοῦ οἰκοπέδου με ἀντιπαροχὴν καὶ νὰ ἀναληφθῆ ὑπ' αὐτοῦ προσπάθεια πρὸς ἀξιοποίησι τοῦ οἰκοπέδου με ἀνέγερσι πολυόροφης «Στέγης Γερόντων». Ἀδιαφόρησε γιὰ ὅλες τὶς κατακρίσεις καὶ τὶς γνώμες, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ οὐτοπιστικὴ καὶ ματαίᾳ προσπάθεια. Ὁ π. Παναγιώτης, ἔχοντας τὴ συμπαράστασι τῶν συνεφημερίων καὶ τῶν ἐκλεκτῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἐνοριακοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου, προχώρησε ἀνυ-

ποχώρητος στὴν πραγματοποίησι τοῦ ὁράματός του. Με πόρους τοῦ Ταμείου αὐτοῦ καὶ με δωρεές εὐσεβῶν χριστιανῶν, πολλές ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἦσαν ἀποτέλεσμα ἰδικῶν του προσωπικῶν προφορικῶν καὶ γραπτῶν παρακλήσεων, ἀνέλαβε με πίστι ἐπίπονη προσπάθεια, γιὰ ἓνα ἔργο μακρᾶς πνοῆς καὶ διαρκoῦς προσφορᾶς.

Μετὰ τὴν ἔκδοσι δύο οἰκοδομικῶν ἀδειῶν ἀπὸ τὶς Ὑπηρεσίες τῆς Ναοδομίας καὶ τῆς Πολεοδομίας, ἀνέλαβε ὅλους τοὺς κόπους τῆς ἐπιστασίας καὶ παρακολουθήσεως τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖο ὀλοκληρώθηκε με διαφάνεια, με νομίμους διαγωνισμοὺς καὶ με

Στιγμιότυπο ἀπὸ τὴν τελετὴ τῶν ἐγκαταστάσεων τῆς «Στέγης

ὄλως ἀνεπίληπτη διαχείρισι τῶν εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδη δωρεῶν. Τὸν π. Παναγιώτη βοήθησαν σημαντικῶς ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν Πρωτοπρεσβύτερος π. Θωμᾶς Συνοδινὸς ὡς Προεδρεύων τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου· ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Διευθυντὴς τῆς Ὑπηρεσίας τῆς «Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν π. Κωνσταντῖνος Ἀνδρουλάκης καὶ οἱ ἐκλεκτὲς συνεργάτιδες αὐτοῦ· ὁ Τεχνικὸς Σύμβουλος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν κ. Θεοδωρόπουλος· Μέλη τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου· οἱ Νομικοὶ Σύμβουλοι τῆς

Γερόντων» τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν.

Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν κ.κ. Γεώργιος Μποτῆς, Τάσος Παναγόπουλος καὶ Κωνσταντῖνος Κοτσινοῦς· οἱ ἐκπονητὲς καὶ ἐκτελεστὲς τοῦ ἔργου· ὁ Μηχανικὸς κ. Ἰω. Φαρδῆς, οἱ Νομικοὶ κ.κ. Ἰωάννης καὶ Κωνσταντῖνος Μαρκοντάς· οἱ ἀκούραστες συνεργάτιδες κυρία Εὐγενία Λαμπροπούλου, ἡ ὁποία παρακολουθοῦσε τὴν πορεία τοῦ ἔργου καὶ τὶς οικονομικὲς συναλλαγές κατὰ ὑποδειγματικὸν τρόπον καὶ κυρία Σοφία Τουρτίδου, ἡ ὁποία ὡς Ταμίας με ἔντιμη καὶ σχολαστικὴ νομότυπη παρακολούθησι τῶν εἰσπραττομένων δωρεῶν καὶ τῶν πραγματοποιουμένων δαπανῶν ἐξασφάλιζε πλήρη οικονομικὴ διαφάνεια καὶ τὴ δυνατότητα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ δίδεται λόγος «παντὶ τῷ αἰτοῦντι».

Τὸ μέ μόχθο καὶ ταλαιπωρίες, ἀλλὰ καὶ με πίστι καὶ προσευχὴ ἀνεγερθὲν καλλιμάρμαρο καὶ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τῆς «Στέγης Γερόντων» τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγίου Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν εἶναι οὐσιαστικῶς ὀκταόροφο, διότι ἐκτὸς τῶν πέντε κυρίων ὀρόφων ἔχει ἡμιόροφον, ἰσόγειο καὶ ὑπόγειο, συνολικοῦ ἐμβαδοῦ 1115 τ.μ. Μέσα στοὺς χώρους του στεγάζονται Ναΐδριο ἀγιογραφημένο, ἀφιερωμένο στὸν ἅγιο Παντελεήμονα καὶ στοὺς γνωστοὺς νέους ἀγίους Ραφαήλ, Νικόλαο καὶ Εἰρήνη, ἰατρεῖο, αἴθουσα διαλέξεων, τραπεζαρία, μηχανοστάσια, κουζίνα τελείως συγχρονισμένη, αἴθουσες τοῦ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ, κεντρικὴ θέρμανσι, βεράντες, πέργολες καὶ μονόκλινα, δίκλινα καὶ τρίκλινα δωμάτια, ἐξοπλισμένα διὰ συγχρόνων τεχνικῶν προδιαγραφῶν με 40 καὶ πλέον ὀρθοπεδικές κλίνες εὐχεροῦς αὐτοεξυπηρητήσεως.

Τὰ ἐγκαίνια τῆς θαυμασίας αὐτῆς «Στέγης Γερόντων» τέλεσε ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος τὴν 18η Νοεμβρίου 2001, ὁ ὁποῖος δὲν περιορίσθηκε στὴν χαιρετιστήρια προσφώνησί του, κατὰ τὴν ὁποία συνεχάρη τοὺς συντελεστὲς τοῦ ἔργου, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἡμέρα ἔγραψε καὶ προσωπικὴν

συγχαρητήρια ἐπιστολή πρὸς τὸν π. Παναγιώτη Λουκέρη, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς:

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Πρὸς

Τὸν αἰδεσιμολογιώτατον πρωτ. π. Παναγιώτην Λουκέρην

Πρόεδρον Ε.Φ.Τ. Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος Ὁδοῦ Ἀχαρνῶν

Ἐνταῦθα Ἀθῆναι, τῇ 18ῃ Νοεμβρίου 2001

Ἀγαπητέ μου π. Παναγιώτη,

Ἡ σημερινή τελετὴ τῶν ἐγκαινίων τῆς Στέγης Ἀγάπης τῆς ἐνορίας σας, στήν ὁποίαν προέστην, μοῦ παρέχει τὴν ἀφορμὴν γιὰ τὴν ἀποστολὴ αὐτῆς μου τῆς ἐπιστολῆς, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς συγχαρῶ καὶ γραπτῶς γιὰ τὸ μέγα ἐπίτευγμά σας νὰ ἀνεγείρετε μὲσω τοῦ Ε.Φ.Τ. τὸ λαμπρὸ αὐτὸ 5όροφο κτίριο καὶ νὰ τὸ θέσετε στήν ὑπηρεσίαν τῆς Ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.

Μὲ κίνητρο τὴ μέριμνα γιὰ τοὺς «ἐλαχιστοτέρους» ἀδελφούς μας, ἀνελάβετε νὰ φέρετε εἰς πέρας τὸν ἄθλο αὐτό, στήν ἐπιτευξὴ τοῦ ὁποίου συνήρρησαν τὰ στελέχη σας καὶ οἱ ἐνορίτες σας μὲ τὸν ὀβολόν τους. Χρειάστηκε νὰ ἀντιμετωπίσετε πολλὰ προβλήματα, νὰ ξεπεράσετε ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, νὰ προσευχηθῆτε πολὺ. Ὅμως τὸ θαῦμα ἐγένε. Ἀσφαλῶς δὲν τὸ περιμένατε. Ὅμως ἐπιμείνατε καὶ τὸ κατωρθώσατε ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μὲ τὸ ἴδρυμα αὐτὸ ἐμπλουτίζεται ὁ κατάλογος τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ κοινωνικῶν μονάδων τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς μας καὶ διευρύνονται τὰ πλαίσια τῶν δυνατοτήτων τῆς Ἐκκλησίας μας νὰ ἔχει ἓνα δυναμικὸ παρὸν στήν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς σύγχρονης ζωῆς. Παράλληλα ἡ Ἐκκλησία προσφέρει ἔτσι στὸν κόσμον μας τὴ μαρτυρία τῆς ἔμπρακτης ἀγάπης. Οἱ δὲ γέροντες καὶ οἱ ἐνδεεῖς πού θὰ προστατεύονται στὸ ἴδρυμα, οἱ μὲν ὡς μόνιμοι ἐσωτερικοὶ τρόφιμοί του, οἱ δὲ ὡς εὐκαι-

ριακοὶ ἀποδέκτες τοῦ καθημερινοῦ των φαγητοῦ, θὰ δοκιμάζουν μέσα σὲ ἓνα περιβάλλον πολιτισμοῦ τὴν ἀγάπην σας καὶ θὰ δοξάζουν τὸν Θεό.

Παρακαλῶ νὰ μεταφέρετε σὲ ὅλους τοὺς συνεργάτες καὶ τὶς συνεργάτιδές σας, τὶς ἐθελόντριες τῆς Ἀγάπης, τὰ συγχαρητήριά μου καὶ τὶς εὐχές μου νὰ συνεχίσουν μὲ τὸν ἴδιον ζῆλον νὰ ἐργάζονται γιὰ τὴ δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Μὲ πατρικὴ ἀγάπην καὶ εὐχές

† Ὁ Ἀθηνῶν Χριστόδουλος

Εἶναι περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω ὅτι οἱ ἀξιέπαινες ἀθόρυβες προσπάθειες ἐνὸς ἐφημερίου πρὸς ἀνέγερσιν τῆς περὶ οὗ ὁ λόγος «Στέγης Γερόντων», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ νέον κόσμημα τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἀποτελεῖ ἀξιομίμητο παράδειγμα μεθοδικῆς ἐργασίας σ' ἓνα σπουδαιότατο τομέα τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου.

Τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τῆς «Στέγης Γερόντων».

ΘΕΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

**Ἡ ἀπόδοση τῶν εὐχῶν
τῆς Θ. Λειτουργίας****Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου**

Τὸ ζήτημα τοῦ τρόπου ἀποδόσεως τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας παρὰ τοῦ λειτουργοῦ ἱερέως ἔχει ἀπασχολήσει ἐπὶ μακρὸν καὶ τὴν Θεολογία, καὶ τὴν Λειτουργικὴ καὶ τὴν Τελετουργικὴ. Γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα ὑπάρχουν περισσότερες τῆς μιᾶς γνώμες, καθὼς ἄλλοι μὲν ἰσχυρίζονται ὅτι ὅλες οἱ εὐχές πρέπει νὰ διαβάζονται «μυστικῶς», ἄλλοι «χαμηλοφώνως», ἄλλοι «ἐκφώνως», καὶ ἄλλοι «μεγαλοφώνως», ὥστε νὰ τὶς παρακολουθοῦν οἱ πιστοί. Θέλοντας νὰ ρυθμίσει σωστὰ τὸ ζήτημα ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας μας, ποῦ συνήλθε κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1999, ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὸ ζήτημα αὐτό, στὰ πλαίσια μιᾶς γενικωτέρας συζητήσεως ποῦ ἔγινε μὲ ἀντικείμενο τὴν λειτουργικὴ ἀνανέωση, καὶ ἔδωσε σαφεῖς ὁδηγίες ὡς πρὸς τὸν τρόπο ἀπόδοσης τῶν εὐχῶν. Οἱ ὁδηγίες μάλιστα αὐτὲς συμπεριελήφθησαν, μαζί μὲ πολλές ἄλλες, στὴν ὑπ' ἀριθμ. 2683 τῆς 8/11/1999 Ἐγκυκλιὸν τῆς, ποῦ ἰσχύει σὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησίαν μας. Ἐμεῖς, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὰ ὅσα περιλαμβάνει ἡ Ἐγκύκλιος αὐτὴ γιὰ τὸ θέμα μας, ἀλλὰ καὶ τὰ νεώτερα πορίσματα τῶν λειτουργικῶν ἐρευνῶν, ὅπως αὐτὰ προέκυψαν ἀπὸ τὰ δύο λειτουργικὰ Συμπόσια, ποῦ ὀργανώθησαν ἀπὸ τὴν Ἱ. Σύνοδο στὸ Βόλο (Μάϊος 2000) καὶ στὴ Θεσσαλονίκη (Ὀκτώβριος 2001), ἐπιθυμοῦμε νὰ ἀναπτύξουμε μὲ κάθε δυνατὴ σαφήνεια ὅλα ὅσα ἀφοροῦν στὶς λειτουργικὲς εὐχές, ὥστε νὰ βοηθήσουμε τοὺς λειτουργοὺς μας ἱερεῖς στὴν ὀρθότερη ἀπόδοσίν των.

α – Γενικὲς παρατηρήσεις

1. Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι κάθε τι μέσα στὴ Θ. Λατρεία μας καὶ ἰδιαίτερα μέσα

στὴ Θ. Λειτουργία μας ἔχει τὴν πρέπουσα θέση του, ἡ ὁποία βέβαια δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴ ἢ συναισθηματικὴ ἢ εὐσεβιστικὴ φόρτιση τοῦ λειτουργοῦ ἱερέως. Ἄρα δὲν πρέπει κάθε λειτουργὸς νὰ εἰσάγει στὴ Θ. Λειτουργία δικούς του τρόπους καὶ συνήθειες συμπεριφορᾶς, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθεῖ αὐτὰ ποῦ λέγει κάθε φορὰ ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία μας λοιπὸν διὰ τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς ἔχει καθορίσει πότε, ποῦ καὶ πῶς λέγεται τὸ κάθε πράγμα. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παραβλέπει αὐτὰ ποῦ ἐντέλλεται ἡ Ἐκκλησία καὶ νὰ ἀκολουθεῖ ἰδίαν ἐμπνεύσεως τακτικὴ, ἔστω κι ἂν θέλει νὰ τὴν ἐπενδύσει μὲ τὸν μανδύα τῆς εὐλαβείας. Μιὰ τέτοια τακτικὴ θὰ ἐκινδύνευε νὰ προσεγγίσει τὸν εὐσεβισμό μᾶλλον παρὰ τὴν γνησίαν εὐσέβεια, καὶ νὰ γίνῃ πρόξενος ἀνωμαλίας ποῦ ζημιώνει τὶς ψυχές.

2. Κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία ὑπάρχουν τελούμενα καὶ δρώμενα ποῦ δὲν γίνονται ἀντιληπτὰ ἀπὸ τοὺς ἐκτὸς τοῦ βήματος ἱσταμένους πιστοὺς. Ὑπάρχουν πράξεις ποῦ τελοῦνται ἀπὸ τὸν ἱερέα, ἀλλὰ δὲν ὀρῶνται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Τοῦτο ὀφείλεται καὶ στὴ διαμόρφωση τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου τοῦ Ἱ. Ναοῦ. Ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Τέμπλου π.χ. ἀποκρύπτει ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν πιστῶν τὰ ἐντὸς τοῦ Ἀγ. Βήματος τελούμενα. Στὸ Ἅγιον Ὄρος μάλιστα κλείεται καὶ ἡ Ὁραία Πύλη σὲ ὀρισμένες στιγμὲς τῆς Θ. Λειτουργίας, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ δοῦν τί γίνεται μέσα στὸ Ἱερό, ἀκόμη καὶ οἱ μοναχοί. Μέσα στὴν Ἐκκλησία κυριαρχεῖ ἐν πολλοῖς ἡ γλῶσσα τῶν συμβόλων. Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, ὡς γνωστὸν, διέκρινε τοὺς χριστιανοὺς καὶ δὴ τοὺς μετανοοῦντας σὲ 5 κατηγορίες: στοὺς προσκλαίοντες,

στοὺς ἀκροωμένους, στοὺς ὑποπίπτοντες, στοὺς συνισταμένους καὶ στοὺς κοινωνοῦντες. Κάθε κατηγορία εἶχε εἰδική θέση μέσα στοῦ Ναοῦ καὶ ἐδικαιούτο νὰ παρευρίσκεται μέχρις ὀρισμένου σημείου τῆς Θείας Λειτουργίας, πλὴν τῆς 5ης κατηγορίας ποὺ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ παραμείνει μέχρι τέλους. Μάλιστα οἱ «*Διαταγῆς τῶν Ἀποστόλων*» προβλέπουν ὅτι ὁ διάκονος ἐρευνᾷ κάθε τόσο ποῦ κάθεται ὁ καθένας καὶ ὅταν διαπιστώνει ὅτι κάποιος χριστιανός, ἐνῶ ἀνήκει στὴν κατηγορία λ.χ. τῶν *προσκλαιόντων*, ποῦ πρέπει νὰ στέκεται στὸν Νάρθηκα, ἔχει μπεῖ μέσα στὸν κυρίως Ναοῦ καὶ παρακολουθεῖ τὴ Θεία Λειτουργία, ἐπεμβαίνει καὶ τὸν ἐπαναφέρει στὴν πρέπουσα θέση του. Ἐπομένως, ὄχι ὅλοι οἱ χριστιανοὶ παρέμεναν μέχρι τέλους καὶ ὄχι ὅλοι συμμετεῖχαν στὸ μυστήριον καὶ ὄχι ὅλοι ἐγνώριζαν τὰ τελούμενα καὶ λεγόμενα καὶ δρώμενα. Βέβαια σήμερον οἱ τάξεις αὐτῆς τῶν μετανοούντων χριστιανῶν δὲν ἰσχύουν. Σήμερον ὅλοι θεωροῦνται ἱκανοὶ νὰ μετέχουν τῶν ἁγιασμάτων, χωρὶς καμμία διάκριση. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὸ νὰ παραβλέψουμε τὴν παιδαγωγικὴ ἀξία ποὺ ἔχει, ἰδίᾳ γιὰ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀσθενεστέρους περὶ τὴν πίστη, ἢ ἀπόκρυψη ἀπ' αὐτῶν τῶν ἱερωτέρων στιγμῶν τῆς Θ. Λειτουργίας.

3. Οἱ εὐχῆς δὲν ἔχουν ὅλες τὸν αὐτὸν ἀποδέκτη καὶ δὲν ὑπηρετοῦν ὅλες τὸν αὐτὸν σκοπὸ. Ὑπάρχουν εὐχῆς ποὺ τις λέγει ὁ λειτουργὸς ἱερεὺς γιὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ὑπάρχουν ἄλλες ποὺ λέγονται ἀπὸ τὸν ἱερέα χάριν τῶν πιστῶν. Μὲ τις πρῶτες –ποὺ βέβαια εἶναι ἐλάχιστες, λ.χ. 1 ἢ 2– ὁ ἱερεὺς ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ παραβλέψει τις ἁμαρτίες του καὶ νὰ τὸν ἀξιώσει νὰ προσφέρει τὴν ἀναίμακτη θυσία «*ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων...*» καὶ «*μὴ εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα*». Μὲ τις δευτέρες –ποὺ εἶναι συντριπτικὰ περισσότερες– νὰ μετᾶσχει ὁ λαὸς ἀξίως στὴν τράπεζα τῆς Βασιλείας. Ἐπομένως, ἄλλον σκοπὸ ὑπηρετοῦν οἱ μὲν καὶ ἄλλον οἱ δέ. Κατὰ συνέπειαν, τὸ περιεχόμενον καὶ ὁ σκοπὸς κάθε εὐχῆς προσδιορίζει καὶ τὸ ποιὸς ἢ ποιοὶ πρέπει νὰ τὴν ἀκούω. Ἡ εὐχὴ λ.χ. «*Κύριε ἐξαπόστειλον τὴν χάριν σου...*», ποὺ λέγει ὁ ἱερεὺς κατὰ τὸν «*Καιρὸν*», δὲν ὑπάρχει

κανένας λόγος νὰ τὴν ἀκούσει καὶ ὁ λαός. Πρόκειται γιὰ εὐχὴ καθαρὰ προσωπικὴ τοῦ ἱερέως γιὰ τὸν ἑαυτὸν του λεγόμενῃ.

β – Βασικὲς ἀρχὲς διέπουσες τὴν ἀπόδοση τῶν εὐχῶν

1. Εἶναι σημαντικό νὰ τοῖς εἰπῶμεν ὅτι οἱ εὐχῆς διαβάζονται ἀπὸ τὸν λειτουργὸ ἱερέα, ἰστάμενον πρὸ τῆς Ἁγ. Τραπέζης. Ἐὰν γίνεται συλλειτουργοῦ, τις εὐχῆς διαβάσει ὁ προεξάρχων, ποὺ εἶναι καὶ ὁ προσφέρων τὴν ἀναίμακτη θυσία. Μερικὲς ἐπὶ μέρος εὐχῆς δικαιούται ὁ προεξάρχων νὰ παραχωρήσει κατὰ σειράν εἰς τοὺς συλλειτουργοὺς του. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ γιὰ τις εὐχῆς τῆς Ἀναφορᾶς, ἐν συνεχείᾳ τῶν ὁποίων ἐκφωνοῦνται τὰ Κυριακὰ λόγια, δηλ. τὸ «*Λάβετε φάγετε...*» καὶ τὸ «*Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...*», τὰ ὁποῖα ἀνήκουν ἀπαραιτήτως εἰς τὸν προεξάρχοντα, ὁ ὁποῖος τελεῖ τὴν θυσία. Ἡ συνήθεια ποὺ μερικοὶ ἱερεῖς ἔχουν ἐπὶ συλλειτουργοῦ νὰ διαβάζουν καὶ αὐτοὶ τις εὐχῆς εἴτε παραλλήλως πρὸς τὸν προεξάρχοντα, εἴτε καὶ προτρέχοντες αὐτοῦ, δὲν εἶναι ὀρθή. Τοῦτο ἀποδεικνύει περιφρόνηση πρὸς τὸν προεξάρχοντα, προπέτεια καὶ αὐθαιρεσία. Οἱ συλλειτουργοῦντες ἱερεῖς ἔχουν ἐνώπιόν των ἀνοικτὴν τὴν φυλλάδα καὶ παρακολουθοῦν ἀπὸ μέσα τις εὐχῆς νὰ τις διαβάσει εἰς ἐπήκοόν των ὁ πρῶτος ἱερεὺς.

2. Οἱ εὐχῆς πρέπει νὰ διαβάζονται ἀπὸ τὸν λειτουργὸ στὴν οἰκεία θέση, δηλ. «*στὴν ὥρα τους*» καὶ ὄχι σὲ ἄλλη ὥρα. Δὲν πρέπει δηλ. νὰ ἀποσπῶνται ἀπὸ τὴν φυσιολογικὴν θέση τους καὶ νὰ λέγονται ἀποσπασμένως ἀπὸ τὴν λογικὴ ἀλληλουχία ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτῆς καὶ στὶς ἐκφωνήσεις ποὺ ἀποτελοῦν τὴν κατάληξή των, δηλ. κατὰ σχῆμα πρωθύστερον. «*Νὰ τηρῆται ἀπαραιτήτως ἡ ἀντιστοιχία αἰτήσεων καὶ ἐκφωνήσεων*» λέγει ἡ Ἱ. Σύνοδος. Ὑπάρχουν λ.χ. ἱερεῖς ποὺ ἀναγνωσκόμενον τοῦ «*Συμβόλου τῆς Πίστεως*» ἐκεῖνοι διαβάζουν μυστικῶς τὴν πρώτη εὐχὴ τῆς Ἀναφορᾶς «*Ἄξιον καὶ δίκαιον...*», χωρὶς νὰ εἶναι ἐκεῖ ἡ θέση τῆς. Ἡ συνήθεια αὐτή, ἔστω καὶ ἂν ὑπαγορεύεται ἀπὸ πρακτικοὺς λόγους, ἰδίως ὅταν λειτουργεῖ μόνος ἕνας ἱερεὺς καὶ

δέν υπάρχει διάκονος, πρέπει να αποφεύγεται, γιατί προσδίδει στην όλη τελετουργία καθαρά τυπική και εξωτερική μορφή.

3. Οί εὐχές διαβάζονται, ἄρα δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἄλλος τρόπος ἀπόδοσής των, π.χ. αὐτός πού λέγεται «πάτημα μέ τό μάτι». Ὁ τρόπος αὐτός ἐξυπονοεῖ μιᾶ μηχανική τρόπον τινά ἀπόδοση τῶν εὐχῶν, χωρίς ἀνάλογη πνευματική συμμετοχή, προδίδει «βαρυστημάρα» καί ἐκθέτει τόν λειτουργοῦ ἱερέα σέ δυσμενῆ γι' αὐτόν σχόλια. Ἡ τέτοια ἀπόδοση τῶν εὐχῶν προϋποθέτει τήν ἀντίληψη τοῦ «δέν βαρύνεται. Ποιός ἀκούει, ποιός καταλαβαίνει;». Ἄλλά ἐδῶ εἶναι ἡ εὐθύνη μας. Ἄν κανεῖς δέν ἀκούει καί κανεῖς δέν καταλαβαίνει, τότε γιατί γίνεται ἡ Θ. Λειτουργία; Καί ποιός ἄλλος φταίει γιά τήν ἔλλειψη λειτουργικῆς ἀγωγῆς τοῦ ποιμνίου μας ἐκτός ἀπό ἐμᾶς;

γ – Ἀπόδοση τῶν εὐχῶν «χαμηλοφώνως»

1. Ἡ συνοδική Ἐγκύκλιος σημειώνει ὅτι ἡ «ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν δέον νά γίνηται “χαμηλοφώνως” (οὔτε δυνατά, οὔτε ψιθυριστά), ὥστε νά παρέχεται ἡ δυνατότης παρακολουθήσεως ὑπό τῶν πιστῶν τῆς ἀλληλουχίας εὐχῶν καί ἐκφωνήσεων καί τῆς κανονικῆς δομῆς τῆς Θείας Λειτουργίας, τήν ὁποῖαν λυμáίνεται ἡ ἀπόσπασις τῶν εὐχῶν ἐκ τῆς οἰκείας θέσεως καί σχέσεως πρὸς τὰ συμφραζόμενα καί συμφραλλόμενα». Ἐρμηνεύοντας σωστά τήν ὁδηγία αὐτή τῆς Ἱ. Συνόδου πρέπει νά ποῦμε ὅτι τό «χαμηλοφώνως», πού σημαίνει «οὔτε δυνατά, οὔτε ψιθυριστά», συνιστᾶ μιᾶ ὀρθή καί μέ διάκριση ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῆς ἀπόδοσης τῶν εὐχῶν, ὥστε νά ἀποφεύγεται ἡ ἐντύπωση ὅτι

μέσα στη Θεία Λειτουργία ὅλα ἐξισώνονται. Μετά τόν 9ον αἰῶνα ὁ τρόπος ἀπόδοσης τῶν εὐχῶν διεκρίνετο μέ τὰ ἐπιρρήματα «μυστικῶς», «χαμηλοφώνως», «ἐκφώνως», «μεγαλοφώνως», «λαμπρᾶ τῆ φωνῆ» κ.λπ. Ἡ ἀνάγνωσή των δηλ. ἐποίκιλλε ἀπό τοῦ «μυστικῶς» μέχρι καί τοῦ «ἐκφώνως» ἀνάλογα μέ τό περιεχόμενο κάθε εὐχῆς καί τόν σκοπό πού ὑπηρετοῦσε. Π.χ. οἱ εὐχές πού ὁ ἱερεὺς ἔλεγε γιά τόν ἑαυτό του, ὥστε νά τόν ἀξιώσει ὁ Θεός νά τελέσει ἀκατακρίτως τή Θεία Λειτουργία, δέν χρειάζοταν καί δέν ἔπρεπε νά τίς ἀκούει ὁ λαός.

2. Ἐδῶ καί πολλοὺς αἰῶνες ἔχει ἐγκαταλειφθῆ ἀπό τήν Ἐκκλησία, ὡς προελέχθη, ἡ διάκριση τῶν χριστιανῶν στίς 5 παραπάνω κατηγορίες μετανοούντων. Αὐτό σημαίνει ὅτι χάθηκε πιά ἡ ἀντίληψη αὐτή περὶ τῆς ἀμαρτίας καί δέν ἐξασκεῖται αὐτή ἡ ποιμαντική τῶν μετανοούντων. Ἡ ἐκκοσμίκευση τῆς πίστεως καί ἡ ἀλλοίωση τῶν κριτηρίων μεταξύ πίστεως καί ἀπιστίας ἔκανε τήν Ἐκκλησία νά ἀντιδράσει ἔντονα. Μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία προέβη τότε –πρὶν ἀπό 1.000 χρόνια– σέ δύο ἐνέργειες. Πρῶτα μετεκίνησε τό Τέμπλο ἀπό τόν Νάρθηκα στό Ἱερό Βῆμα καί δεύτερον καθιέρωσε τή μυστική ἢ χαμηλόφωνη ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν, διασώζοντας τή μυστικότητα, τή σιωπή καί τή σεμνότητα τῶν μυστηρίων, ὅπου τοῦτο ἄρμοζε. Γιατί, ὅταν τό κεκρυμμένο γίνεται φανερό καί ὅταν τό ἀφθεγκτο φθέγγεται καί τό πληροφορεῖται ὁ καθέννας, παύει νά εἶναι μυστήριο. Ἡ ἄψη αὐτή ὁμως ἀντικρούεται ἀπό ἄλλους λειτουργιολόγους, πού ὑποστηρίζουν ὅτι δέν ἐπιβεβαιώνεται ἱστορικά ἡ σχέση μεταξύ τῆς μυστικῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν, τῆς ὑψώσεως

τοῦ Τέμπλου καὶ τῆς καταργήσεως τῆς τάξεως τῶν μετανοούντων. Ἄλλοι πάλιν ἔγκριτοι ἐπιστήμονες ὑποστηρίζουν ὅτι καὶ ἡ ἔννοια τοῦ μυστηρίου στὸν Ἄπ. Παῦλο ἔχει διαφορετικὸ περιεχόμενο, ἀπορρίπτουν δηλ. τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἔννοια τῆς λέξεως καὶ προσλαμβάνουν τὴν παύλειο ἔννοια, ὅπου τὸ ἀποκεκρυμμένο σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου «ἐφανερώθη» ἐν Χριστῷ.

3. Μὴ ὑπαρχούσης σήμερα τῆς ποιμαντικῆς ἀντιμετώπισεως τῶν *ἀμαρτανόντων* καὶ *μετανοούντων*, ποὺ ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἔχει καθιερώσει, ὅλοι οἱ χριστιανοί, ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ πίστεως καὶ μετανοίας παρίστανται μέσα στὸ Ναὸ τελουμένης τῆς φρικτῆς θυσίας. Τοῦτο ἐνδεχομένως μπορεῖ νὰ σημαίνει ὅτι ὅλοι, καίτοι ἀνέτοιμοι καὶ ἀπαράσκευοι, μποροῦν νὰ παρίστανται στὴν ἀναίμακτη ἱεουργία, μὲ τὴν ψευδαίσθησι ὅτι διαθέτουν τὴ μύση στὸ μυστήριον. Ἡ ἄποψη αὐτὴ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται νὰ ὀδηγεῖ στὴν ἀνάγκη ποιμαντικῆς ἀντιμετώπισης τοῦ προβλήματος τῆς ἀπλῆς, ὑπὸ τῶν ἀμυήτων, διανοητικῆς μέθεξης τῆς Θείας Λειτουργίας, ποὺ ἔχει σχέση μόνον μὲ τὴ θέαση, τὴν ἀκρόαση καὶ τὴ λογικὴ κατανόηση τῶν λεγομένων καὶ πραττομένων. Κατὰ βάθος ὅμως ἐπιβάλλει τὴν μὲ κάθε τρόπο κατάλληλη διδασχὴ τῶν, ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ κατανοοῦν καὶ νὰ μετέχουν ἐνσυνείδητα στὸ μυστήριον.

4. Μερικοὶ Ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς συνηθίζουν νὰ διαβάζουν τὶς εὐχὲς «μεγαλοφώνως». Δικαιολογοῦνται ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐπιδιώκουν τὴν συμμετοχὴ καὶ τῶν πιστῶν στὰ τελούμενα. Ὅμως τὰ τελούμενα κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία ἔχουν ἐσχατολογικὸ χαρακτήρα καὶ βιώνονται ὄχι τόσο μὲ τὸ μυαλὸ ὅσο μὲ τὴν καρδιά. Καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά συμμετέχουν στὴ βίωση τοῦ μυστηρίου. Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι πνευματικὴ συμμετοχὴ στὰ παρελθόντα καὶ στὰ μέλλοντα γεγονότα τῆς Βασιλείας ποὺ πραγματοποιεῖται μὲ τὴν κατάλληλη πνευματικὴ ὑποδομὴ τῶν πιστῶν. Ἡ «ἐκφώνως» ἢ «μεγαλοφώνως» ἀπόδοσις τῶν εὐχῶν ἀναιρεῖ τὸν σημαντικὸ ρόλο τῶν συμβόλων στὴ Θε. Λατρεία καὶ καταργεῖ τὴν ἀνάγκη ἐρμηνείας τῶν τελουμένων μὲ τὴν

ὀρθολογιστικὴ κατανόηση τῆς γλώσσης. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιδιωκόμενη συμμετοχὴ ὄλων σὲ ὅλα σήμερα εἶναι, ἐν ὄψει τῶν διαμορφωμένων συνθηκῶν, λαυθασμένη κίνηση, διότι ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καθιέρωσε βαθμίδες διάκρισης μεταξὺ τῶν πιστῶν, καὶ ἰδίως μεταξὺ κλήρου καὶ λαοῦ. Ἡ κατάργησις τῶν διακρίσεων τῶν χαρισμάτων καὶ ἡ ἰσοπέδωσις λαοῦ καὶ κλήρου εἶναι προτεσταντικὴ ἀντίληψη. Οἱ πιστοὶ δὲν τελοῦν μαζί μὲ τὸν ἱερέα τὸ Μυστήριον, ἀλλὰ συμμετέχουν σ' αὐτό. Ἡ ἐκφωνητικὴ ἀπόδοσις ὄλων τῶν εὐχῶν ἀδιακρίτως –δηλαδὴ ἡ μεγαλόφωνη ἀνάγνωσις ὄλων τῶν εὐχῶν– καταργεῖ αὐτὴ τὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ καὶ ταυτόχρονα καὶ τὴ συνουδικότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἱεραρχικότητα τῶν χαρισμάτων.

5. Κατὰ συνέπεια, σύμφωνα καὶ μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ι.Σ.Ι., πρέπει οἱ εὐχὲς τῆς Θείας Λειτουργίας νὰ λέγονται «χαμηλοφώνως», δηλ. εἰς ἐπήκοον κυρίως τῶν συλλειτουργούντων ἱερέων. Ἐδῶ χρειάζεται διάκρισις καὶ ἐπιλογή. Οἱ εὐχὲς ποὺ μπορεῖ νὰ ἀκούονται καὶ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς εἶναι ἐκεῖνες ποὺ τοὺς ἀφοροῦν. Καὶ αὐτὲς εἶναι οἱ συντριπτικὰ περισσότερες. Τὶς λέγει ὁ ἱερεὺς χαμηλοφώνως, ὥστε νὰ μὴ καταργεῖ τὴν ἱεροπρέπεια καὶ νὰ διευκολύνει τὴν συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀναγνώσεως ὁ ἱεροψάλτης ψάλλει ὅ,τι πρέπει καὶ ὅταν τελειώσῃ ἐπικρατεῖ σιγῇ, ἢ ὁποῖα εὐνοεῖ τὴν κατάνυξι καὶ τὴν προσευχὴν.

δ – Συμπέρασμα

Μετὰ τὰ ὅσα ἐκτενῶς εἶπαμε, νομίζω ὅτι γίνεται σαφὲς ὅτι ὁ τρόπος ἀποδόσεως τῶν εὐχῶν ἀφορᾷ σ' ἐκεῖνες τὶς εὐχὲς ποὺ ἀπευθύνονται ἀπὸ τὸν λειτουργὸ ἱερέα στὸ Θεὸ καὶ ἀναφέρονται στοὺς πιστοὺς. Καὶ αὐτὲς εἶναι οἱ περισσότερες. Οἱ εὐχὲς αὐτὲς λέγονται χαμηλοφώνως, ὥστε καὶ οἱ συλλειτουργούντες ἱερεῖς νὰ τὶς ἀκούουν καὶ ὁ λαός, χωρὶς νὰ γίνεσθαι καὶ ἰδιαίτερη προσπάθεια μὲσω τῶν μεγαφώνων νὰ ἐπιβάλλεται διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ ἤχου ἢ ἀνάγνωσις. Στὴ Θεία Λατρεία ἢ σεμνότης καὶ ἡ ἱεροπρέπεια ἔχουν ἰδιαίτερη τιμὴ καὶ ἀξία.

Σελίδες ποιμαντικής επίγνώσεως

Τοῦ π. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΘΕΡΜΟΥ

Ὁ π. Γεώργιος «παλεύει» χρόνια τώρα μετὸν Πέτρο. Ἔχει δώσει πραγματικές μάχες γιὰ νὰ τὸν στηρίξει καὶ γιὰ νὰ ἀρχίσει νὰ διορθώ- νη κάποια ἐλαττώματά του. Ὅσο καὶ ἂν προσπαθῆ ἐξακολουθεῖ νὰ αισθάνεται ὅτι βρί- σκεται στὸ ἴδιο σημεῖο. Προσεύχεται θερμὰ καὶ προβληματίζεται: «Τί φταίει; Κάνω κάτι λάθος;».

Μόλις ὁ π. Δημήτριος ἐπέστρεψε τὸ βράδυ κατάκοπος ἴσα πού πρόλαβε νὰ πῆ δυὸ κουβέν- τες μετὸ γιό του. Ὁ Γιάννης ἔκλεισε τὸ στε- ρεοφωνικὸ «ἄχ, ώραϊα! θὰ μιλήσουμε» ἀναλο- γίσθηκε ὁ πατέρας του- πῆρε τὰ τσιγάρα του καὶ τράβηξε σὰν σίφου- νας κατὰ τὴν πόρτα. «Ἄν με πάρη κανένας θᾶχω τὸ κινητὸ μαζί μου. Δὲν ξέρω τί ὥρα θᾶρθω» εἶπε καὶ ἐξαφα- νίστηκε. Ὁ πατέρας του κάθησε στὸν καναπέ καὶ ἀκούμπησε τὸ κεφάλι στὰ χέρια του νὰ ξεκουραστῆ. Μόλις εἶχαν τελειώσει μιὰ μακρὰ σύσκεψη στὸ ναὸ γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τοῦ ἔργου μετὴ νεολαία...

Διάβαζε κάτι πατερικὸ ὁ π. Χρυσόστομος, ὅταν χτύπησε τὸ τηλέφωνο. Ἦταν ἡ Χαρά, μιὰ ἐνορίτισσά του, ἡ ὁποία ἔπασχε τελευταία ἀπὸ πονοκεφάλους. Ἐβρισκε ξεκούραση, λέει, στὸ νὰ συζητοῦν καὶ ἔτσι σχεδὸν τὸ εἶχε καθιερώ- σει. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος εὐχαριστόταν μετὴ δε- κτικότητα της.

Ὁ π. Εὐάγγελος ἔσυρε τὰ βήματά του στὸν ἄδειο ναὸ, εἶχε νυχτώσει πιά. Κουραστική μέ- ρα σήμερα: σχολικὴ λειτουργία τὸ πρωῖ, δύο κηδεῖες μετὰ, μιὰ βάπτιση. Ἄλλωστε βαραι-

νουν καὶ τὰ χρόνια. Δὲν ἔχει παράπονο. Ὁ δε- σπότης τὸν ἔχει ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸ ποιμαντικὸ ἔργο, ἔτσι ἀκριβῶς τὸ εἶπε. Αὐτὸς ἀνέλαβε τὰ λατρευτικὰ κυρίως.

Ποτὲ πρὶν ὁ π. Φώτιος δὲν φανταζόταν ὅτι θὰ ἔφτανε κάποια στιγμή νὰ ἀμφιβάλῃ ἂν ἔπρεπε νὰ γίνῃ κληρικός. Τὰ προβλήματα μετὸν συνεφημέριό του, τὸν π. Γεράσιμο, εἶχαν τό- σο ὀξυνθῆ τελευταία, ὥστε καὶ ὁ κόσμος τὰ εἶχε ἀντιληφθῆ καὶ τὰ σχολίαζε. Αἰσθανόταν νὰ κο-

λάζεται δίπλα του καὶ ἀναρωτιόταν μήπως θὰ ἦταν καλύτερα νὰ εἶχε ἀγωνιστῆ γιὰ τὴ σωτη- ρία του ὡς λαϊκός.

Τί ἀκριβῶς εἶναι ποιμαντική; Καὶ τί εἶναι ἐπίγνωση;

Πῶς ποιμαίνουμε; Ὑπάρχουν πτυχές τῆς ἱερατικῆς μας ζωῆς πού δὲν εἶναι ποιμαν- τική; Καὶ ποιοὶ εἶναι τελικὰ ἐκεῖνοι πού ποι- μαίνουμε; Πόσο τοὺς γνωρίζουμε; Εἶναι συν- τονισμένοι μετὴ τὴν ψυχὴ τους οἱ πολύχρονοι κόποι μας; Πῶς θὰ τὰ βγάλουμε πέρα μετὴ τό- σους χαρακτῆρες;

Τί σημαίνει γιὰ μᾶς ἡ οἰκογένειά μας; Πό- ση σχέση ἔχει μετὴ τὴν ιδιότητά μας καὶ τὰ κη- ρύγματά μας; Τί «παίζουμε», τὸν ποιμένα της ἢ τὸν οὐδέτερο παρατηρητή; Τί νοιώθουμε ὅταν μένουμε μόνοι μετὴ τὴ σύζυγό μας καὶ κοι- ταζόμεστε στὰ μάτια;

Πῶς ἐξελίσσεται ἡ κλίση μας; Πῶς ξεκί- νησε καὶ πού βρίσκεται τώρα; Πόσο νόημα ἔχει γιὰ μᾶς αὐτὸ πού κάνουμε; Ὑπάρχουν στιγμές πού βλέπουμε μέσα μας τὸν ἀχθοφό- ρο καὶ τὸν μισθωτό; Καὶ ἂν εἶναι ἐκεῖ καὶ δὲν τοὺς βλέπουμε;

Πόση επίγνωση έχουμε τοῦ τί στ' ἀλήθεια μᾶς συμβαίνει μέσα σέ αὐτή τήν ἀνελέγητη κρίση ταυτότητος πού σαρώνει τὰ πάντα γύρω μας; Ποιά εἶναι ἡ σχέση μας μέ τήν Θεολογία μετά τή λήψη τοῦ πτυχίου μας; Σπουδάζουμε διαρκῶς τὰ κριτήριά της ἢ ἀπλῶς ἔχουμε ριχτή στή δουλειά ἐφαρμόζοντας μέ ζήλο τήν ἰδιωτική μας θεολογία;

Οἱ περισσότεροι ἀπό μᾶς δέν ἔχουμε ἰδέα τί διαβάζουν οἱ σημερινοὶ νέοι, ἀγνοοῦμε τή σύγχρονη λογοτεχνία –τί λέω, οὔτε Ντοστογιέφσκι δέν ἔχουμε ξεφυλλίσει. Συμβουλευοῦμε πῶς νά σχετίζονται μέ τὰ ἠλεκτρονικὰ παιγνίδια ἀλλά δέν ἔχουμε παίξει οὔτε ἕνα μαζί τους γιὰ νά μοιραστοῦμε αὐτὸ πού ζοῦν. Δεκάδες περιοδικῶν κυκλοφοροῦν γύρω μας γιὰ τέχνη, ψυχολογία, θετικές ἐπιστῆμες, κοινωνιολογία, πολιτική, καὶ τὰ ἔχουν ἤδη διαβάσει καὶ ἐκεῖνοι πού προσέρχονται νά μᾶς συμβουλευθοῦν, ἀλλά ἐμεῖς μόλις πού προλαβαίνουμε νά ρίξουμε μιὰ γρήγορη ματιὰ στήν κυριακάτικη ἐφημερίδα. Πόση σχέση ἔχει ἡ ζωή μας μέ τὶς ἐμπειρίες τῶν ἀνθρώπων πού ποιμαίνουμε;

Μᾶς κυκλώνουν ἄπειροι χαρακτήρες, τόσο δύσκολοι καὶ τόσο περίπλοκοι, πού μερικές φορές τὰ χάνουμε καὶ ἀπογοητευόμαστε. Ἄλλοι ἐμφανίζονται τόσο καλοὶ καὶ δεκτικοί, ὅπως μέ τὸν π. Χρυσόστομο, ὥστε νά μᾶς ἀποκοιμίσουν ὅσο χρειάζεται μέχρι νά ξυπνήσουμε ἐγκλωβισμένοι μέσα σέ μιὰ παγίδα. Πόση «ἐπιστημονική» ἐπίγνωση ἔχει ἡ ποιμαντική μας ἔτσι ὥστε νά ἀξιοποιῆ τὰ χαρίσματα κάθε χαρακτήρα καὶ νά προλαβαίνει τὶς ἰδιαιτερότητες τῶν πτώσεων του;

Ἡ προσωπική μας ἱερατική κλίση περνᾷ καὶ αὐτὴ τὶς περιπέτειες τῆς ἀναπτύξεώς μας: ἐνθουσιάζεται, ἰδρώνει, φθείρεται, παλεύει, γερνᾷ πρόωρα, ναρκώνεται. Τὴν εἰκόνα συμπληρώνει καὶ ἡ ἀνάλογη περιπέτεια τοῦ ἱερατικοῦ ζευγαριοῦ, ἀφοῦ καὶ αὐτοὶ ἀνθρωποεῖναι καὶ δέν ἐξαίρουνται ἀπὸ τὴν κρίση τοῦ γάμου. Τὰ παιδιά μας εἶναι στιγμές πού μέ μιὰ κουβέντα ἢ ἕνα βλέμμα κατεδαφίζουν σέ δευτερόλεπτα τὰ αὐτονόητα πού λίγα λεπτὰ πρὶν κηρύξαμε ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη.

Ἐγκαινιάζουμε μέ τὸ ἄρθρο αὐτό, σὺν Θεῷ, σειρά κειμένων πού σκοπὸ ἔχουν νά συντρέξουν τὸν κληρικό μας. Μιλώντας γιὰ ἐπίγνωση θὰ ἐπιχειρήσουμε νά προσεγγίσουμε τὸ κεφάλαιο *ἀυτογνωσία* τοῦ κληρικοῦ, ἀφοῦ «τῷ γνόντι ἑαυτὸν ἢ γνῶσις τῶν πάντων δίδεται αὐτῷ».¹ Ἀκόμη θὰ προσπαθήσουμε νά ἐμβαθύνουμε στήν ποικιλία τῶν *χαρακτήρων* πού ὁ κληρικός ποιμαίνει, ὥστε νά μὴ βαδίζη στὰ τυφλά, ὅπως συχνὰ συμβαίνει. Θὰ σκύψουμε καὶ πάνω ἀπὸ τὸ παραμελημένο ζήτημα τῆς ἱερατικῆς *οἰκογένειας*. Δέν θὰ παραλείψουμε νά σπουδάσουμε καὶ τὶς πτυχές τῆς *ἱερατικῆς διακονίας* (*λατρεία, κατήχηση, κήρυγμα, ἱεραποστολή*), ὄχι ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενό τους καὶ τὴν δεοντολογία τους (γιὰ τὰ ὁποῖα τόσα ἔχουν γραφῆ) ἀλλὰ σέ συνάρτηση μέ τὸ αἶτημα τῆς *ἐπιγνώσεως*. Θὰ μιλοῦμε ἀπλὰ καὶ πρακτικά, χωρὶς νά παραλείψουμε καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ κατοχύρωση.

«*Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς*» (Ἰω. 8, 32) μᾶς διαβεβαίωσε ὁ Κύριος καὶ αὐτὸ ἀληθεύει σέ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς Χάριτος πού γνωρίζεται μέσα ἀπὸ ὑπερφυσικὲς «ἐπισκέψεις», ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς πεζές καὶ καθημερινές ἀλήθειες πού συχνὰ μένουν ἀγνωστες στὸ περιθώριο. Τὶς μικρὲς καὶ ἀγνωσμένες ἀλήθειες πού συνθέτουν αὐτὸ πού θὰ ὀνομάζουμε *ποιμαντικὴ κατ' ἐπίγνωσιν*.

Ἐπὶ ἔκειναι καὶ *ποιμαντικὴ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν*; Φυσικά, ἀφοῦ ὑπάρχουν καὶ ζηλωτὲς οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Τὸ ποῖός εἶναι ὁ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτὴς ἄς μᾶς τὸ σκιαγραφῆσῃ ἡ πέννα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Πρόκειται γιὰ ἐκεῖνον πού ἐγείρει «*ἔχθραν καὶ πόλεμον κατὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐτυχίας τῶν μὴ στεργόντων νά φορῶσι τὰς ἀλύσεις αὐτοῦ*».² Μὲ ἄλλα λόγια, ἐκεῖνος πού χρησιμοποιοῖ τοὺς πιστοὺς γιὰ νά διαδίδῃ τὶς νευρώσεις του καὶ γιὰ νά ἀναπαράγουν τὰ συμπλέγματά του.

Πρέπει νά προσπαθήσουμε νά ψηλαφήσουμε πῶς ἡ Ποιμαντικὴ μπορεῖ νά γίνῃ ἄσκηση ἀλήθειας καὶ ἐλευθερίας.

1. Ἁγ. Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Λόγος* 16.

2. *Μάθημα Ποιμαντικῆς*, 1972, σ. 110.

Ἀξιοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας

Τί δήλωσε σέ συνέντευξή του ὁ Διευθυντής τῆς Ε.Κ.Υ.Ο.

«Ἡ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου γιὰ τὴν καλύτερη ἐκμετάλλευση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας εἶναι προϊόν ὠρίμου σκέψεως, μελέτης καὶ ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων», δήλωσε ὁ Διευθυντής τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας Οἰκονομικῶν (Ε.Κ.Υ.Ο.) κ. Κ. Πυλαρινός, σέ συνέντευξη πού παραχώρησε σέ κυριακάτικη ἐφημερίδα. «Μάλιστα τὸ ὅλον θέμα», δήλωσε, «συζητήθηκε στὰ ἀρμόδια ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας (Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, Διοικούσα Ἐπιτροπὴ τῆς ΕΚΥΟ, Διαρκῆς Ἱερὰ Σύνοδος), μὲ τὴ συμμετοχὴ, κατὰ περίπτωσιν, δέκα διαπρεπῶν ἐμπειρογνομῶν πού συνέβαλαν θεμελιακὰ στὴ διατύπωση σχετικῶν ὁμοφώνων ἀποφάσεων».

Καὶ συνέχισε:

«Οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς ὡς προγραμματισμένες κινήσεις ἀναφέρθηκαν ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο κ. Χριστόδουλο στὶς δύο συνεδριάσεις τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 2000 καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 2001.

Γιὰ τὴν ἱστορία θὰ πρέπει νὰ τοιμισθεῖ ὅτι ἡ ἐνδιαφερόμενη θετικὰ γιὰ τὴν Ἐκκλησία κοινὴ γνώμη ἀπαιτοῦσε ἐπὶ δεκαετίες καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἀξιοποίηση τῆς καταληστευομένης μὲ “ἐντεχνους τρόπους” περιουσίας ἀπὸ τοὺς ἐπιτηδείους, τὰ κυκλώματα, τοὺς καταπατητὲς κ.λπ. Ἀξιοποίηση πού κύριο καὶ σαφῆ σκοπὸ ἔχει ἡ Ἐκκλησία μας νὰ προσφέρει περισσότερα σ’ ἓνα κοινωνικὸ σύνολο πού δοκιμάζεται ἀπὸ ἀπίστευτες ἀνάγκες σέ πολλοὺς τομεῖς. Ἀκόμη θὰ πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι ἡ ὑπάρχουσα ὀργάνωση καὶ ἡ δομὴ τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἔχει, δὲν εἶναι σήμερα πρόσφορη καὶ ἱκανή –καὶ αὐτὸ τὸ ἔχουν ἀναγνωρίσει οἱ πάντες– στὸ νὰ μπορέσει νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς σύγχρονες ἀπαιτήσεις διαχειρίσεως καὶ ἀποτελεσματικότητος.

Γι’ αὐτοὺς τοὺς δύο λόγους καὶ ἄλλους δέκα πού θὰ μπορούσα νὰ ἀναφέρω, ἦταν ἐπιβεβλημένη ἡ συνετὴ καὶ ὑπεύθυνη ἀπόφαση τῆς δημιουργίας τῶν Α.Ε. καὶ ΕΠΕ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ

τὴν ΔΙΣ. Αὐτὴ ἡ ἀπόφαση εἶναι πολυσήμαντη καὶ ἱστορικὴ γιὰ τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅπως ὅλες οἱ μεγάλες ἀποφάσεις ἔχουν ὅπαδους καὶ ἀντιπάλους! Ὡς ἓνα σημεῖο, αὐτὸ εἶναι θεμιτὸ καὶ κατανοητό.

Καθ’ ὅσον ἀφορᾷ τὴν “νομιμότητα”, στὴν ὁποία ἀναφέρεται τὸ ἐρώτημά σας, θὰ σᾶς πῶ ὅτι δὲν ὑπάρχει καμιά, ἔστω καὶ ἡ παραμικρὴ, ἀμφισβήτηση τοῦ νομίμου τῆς ἀποφάσεως τῆς ΔΙΣ.

Ὅλοι οἱ ἔγκριτοι νομικοὶ γνωρίζουν ὅτι ὁ θεσμικὸς Νόμος 590/77 περὶ καταστατικοῦ χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προβλέπει σαφῶς τὴ δυνατότητα τῆς δημιουργίας Α.Ε. Εἰδικότερα δὲ ὁ νόμος 2778/1999, πού συμπληρώνει αὐτὴ τὴν εὐχέρεια δίνει μὲ τὸ ἄρθρο 52 τὸ δικαίωμα στὴν Ἐκκλησία νὰ ἰδρύει Α.Ε. καὶ ΕΠΕ “... γιὰ τὴν ἐν γένει ἀξιοποίηση τῆς κινητῆς καὶ ἀκίνητης ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας...”, ὅπως συγκεκριμένα τὸ κείμενο τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ ἀναφέρει».

Ἐξάλλου, σέ ἐρώτηση γιὰ τὶς τυχόν ἀντιδράσεις πού προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ, ἀπάντησε:

«Οἱ εἰσηγήσεις τῶν ἀρμοδίων Ἐκκλησιαστικῶν Ὀργάνων καὶ οἱ συνακόλουθες ἀποφάσεις τῆς ΔΙΣ ἓνα καὶ μόνον στόχο ἔχουν: Στὸ νὰ καταστήσουν τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος αὐτοδύναμη, προκειμένου μὲ ἀποτελεσματικότητα καὶ ἀξιοπρέπεια νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς διαχρονικοὺς σκοποὺς τῆς: Τῆς προσφορᾶς, Τῆς ἀγάπης καὶ Τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.

Τὸ δικό μου, ὅμως, τώρα ἐρώτημα, στοὺς ἐρωτῶντες καὶ στοὺς ἐνισταμένους εἶναι σύνθετο:

- Θέλουμε τὴν Ἐκκλησία θεραπευτὴ τοῦ Καίσαρα;

- Θέλουμε τὴν Ἐκκλησία νὰ χτυπάει τὴν πόρτα τῶν ἰσχυρῶν, δηλαδή, τῆς διαπλοκῆς;

- Θέλουμε τὴν Ἐκκλησία αἰχμάλωτη καὶ κηδεμονευομένη ἀπὸ πρόσωπα καὶ ὁμάδες;

- Ἄν ὄχι, ἄς τὴν στηρίξουμε στὴ νέα Τῆς σύγχρονη, διαφανὴ καὶ ἐλπιδοφόρα προσπάθεια πού θὰ ἐνισχύσει ἀκόμη περισσότερο τὸ μεγάλο πνευματικὸ, κοινωνικὸ καὶ ἱεραποστολικὸ τῆς ἔργου».

ΒΙΟΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΡΑΞΗ: ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ¹

α΄

Του Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Προϋποθέσεις

Ἄν ἤθελα νὰ σχολιάσω τὸν τίτλο τῶν «εἰδικῶν μορφωτικῶν ἐκδηλώσεων» τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἐρευνῶν «Ἐπιστήμης Κοινωνία», θὰ ἔλεγα ὅτι πραγματικὰ στὶς συναντήσεις αὐτὲς ἐπιδιώκεται μία κοινωνία πὺ νὰ θεμελιώνεται στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀποκτώμενη γνώση, ἀλλὰ καὶ ὅτι παράλληλα ἐπιτυγχάνεται μία κοινωνία ἐπιστήμης, ἐπικοινωνία, δηλαδή, τῶν ἐπιστημῶν μεταξύ τους. Παραμένει, βέβαια, ἰσχυρὴ ἡ φράση τοῦ Auguste Comte ὅτι «ἡ ἐπιστήμη δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ τὴν πνευματικὴ ἐνότητα μιᾶς κοινωνίας». Χρειάζεται, ἀπὸ τὴ μιὰ ἢ ἐπιστημονικὴ διερεύνηση ὅλων τῶν παραμέτρων πὺ μποροῦν νὰ στοιχειοθετοῦν ἓνα πρόβλημα, π.χ. θέματα υγείας, ἀλλὰ εἶναι ἀναγκαῖο, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ ἐπίδειξη ἐνδιαφέροντος γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἐπίκαιρα προβλήματα υγείας.

Αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον ὀφείλει νὰ εἶναι καρδιακό, ἀγαπητικό. Ἔτσι τουλάχιστον ἀντιλήφθηκα τὸ σχῆμα –στὸ ἐξώφυλλο τοῦ τεύχους πὺ περιέχει τὸν Α΄ Κύκλο Ὁμιλιῶν «Κοινωνία καὶ Ὑγεία»– ἐν εἶδει τηλεσκοπίου, πὺ ὁ φακός του εἶναι μία καρδιά, στὴν ὁποία ἐστιάζονται οἱ ἄνθρωποι γιὰ νὰ τοὺς φέρουμε κοντὰ μας καὶ νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσουμε μὲ τὴν ψυχὴ στὸ βλέμμα, ὅπως θὰ ἔλεγε ἡ ποιήτρια Μαρία Πολυδούρη. Ἄλλωστε, ἡ καρδιά, ὄχι βέβαια ὡς ἀπλὸ ὄργανο, εἶναι τὸ κέντρο τῆς ὑπαρξῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅλων τῶν ψυ-

χοσωματικῶν λειτουργιῶν του σύμφωνα μὲ τὴν θεολογικὴ παράδοση πὺ ἐκπροσωπῶ, τὴν ὀρθόδοξη, καὶ μὲ τὴν ὁποία θὰ προσπαθῆσω νὰ προσεγγίσω τὴ θεματικὴ τῆς ἀποψινῆς ἐκδηλώσεως κατὰ τὴν ἐπιθυμία τῶν διοργανωτῶν, τοὺς ὁποίους, καὶ ἰδιαίτερα τὸν ὁμότιμο καθηγητὴ κ. Κωνσταντῖνο Σέκερη, εὐχαριστῶ γιὰ τὴν τιμητικὴ τους πρόσκληση νὰ συμμετάσχω στὸ στρογγυλὸ τραπέζι.

Βέβαια «εἶναι δύσκολη τελικὰ ἡ ἀπόσταξη τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ καὶ τῆς κάθε ἀλήθειας. Ἀπαιτοῦνται πολλές προσεγγίσεις γιὰ νὰ εἴμαστε σίγουροι ὅτι λέμε τὴν ἀλήθεια». ² Δὲν ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ ἐμπλακῶ στὸ ζήτημα τῆς ἀλήθειας, τῆς διπλῆς ἀλήθειας κ.τ.τ., γιὰτὶ ἡ ἐνασχόληση σήμερα μὲ αὐτὰ θὰ ἦταν δρόμος χωρὶς ἐπιστροφή.

Θὰ ἤθελα ἀπλὰ νὰ δηλώσω ὅτι ὁποιαδήποτε διατύπωση ἐκ μέρους τῆς Θεολογίας, τῆς Ἐκκλησίας, ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ φιλόανθρωπο πνεῦμα πὺ τὴν διακατέχει. Τὴν ἐμπνέει ἓνας φιλόανθρωπος Θεός, «ὁ ὁποῖος εἶναι παρεμβατικός καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ δρᾷ (καὶ) μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου· εἶναι ἓνας Θεός πὺ μᾶς μιλά, ἐμπνέει κείμενα καὶ ἔρχεται περιοδικὰ γιὰ νὰ μᾶς πεῖ τί εἶναι καλὸ καὶ τί δὲν εἶναι». ³

Ἄν ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ σταθερὰ πὺ κατευθύνει τὴ σκέψη καὶ τὴ δράση της μέσα στὸν κόσμον («ἐν τῷ κόσμῳ»), «οἱ ἀρχές καὶ τὰ κριτήριά της σφυρηλατοῦνται ὄχι «ἐκ τοῦ κόσμου» ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὴν ἀνθρωπολογία της καὶ ἀπὸ τὴν

είκόνα που ή διδασκαλία αυτή έχει και προ-
τείνει για τον άνθρωπο. Χωρίς να αρνείται ή
να αποποιείται κατ' αρχήν αξίες και ήθική,
που ό ίδιος ό άνθρωπος οικοδομεί από μόνος
του, δέν δέχεται τήν πλήρη αυτόνομία του σαν
ό ίδιος ό άνθρωπος να είναι αυτο-δημιούργη-
τος και στήν κατασκευή του (βίος) και στους
νόμους τής συμπεριφορᾶς του (πολιτεία).

Άπό τήν ἄλλη ἀναγνωρίζει ότι ό άνθρω-
πος δρᾷ μέσα στήν ἱστορία και ἀντιμετωπί-
ζει ἐκάστοτε τό ἱστορικῶς γίγνεσθαι. Δέν εἶναι
ἀλήθεια ότι «οὐδέν καινόν ὑπό τόν ἥλιον».
Συμβαίνουν πολλά καινούργια πράγματα,
που όφείλουμε να τᾶ ἀντιλαμβανόμαστε και
να τᾶ ἀντικρύζουμε με νέα όπτική. Ἡ γνώση
που ἔχουμε για τήν δομή τοῦ κόσμου, μεγα-
κόσμου ή μικροκόσμου, αὐξάνει. Ἡ νέα γνώ-
ση μᾶς ὑποχρεώνει να δοῦμε διαφοροτικά τόν
κόσμο και τόν ἑαυτό μας, ἀλλά και τῖς δυνα-
τότητες που προσφέρονται. Δέν πορευόμαστε
με κατακτήσεις «ἅπαξ διά παντός», ἀλλά με
διαδοχικές προσεγγίσεις. Μπορεῖ οἱ ἀρχές να
παραμένουν ἐν ἰσχύϊ, ἀλλά κάθε φορά εἴμα-
στε ὑποχρεωμένοι να κάνουμε μιᾶν ἀρχή.
Ἦχι τόσο για να ἐκλογικεύσουμε τᾶ νέα δε-
δομένα που διατυπωμένα ὡς πληροφορίες
στοιχειοθετοῦν τή γνώση που μπορεῖ να τύχει
ἐφαρμογῶν, και ὡς τεχνολογικό προϊόν να
μπορεῖ να διατίθεται στήν ἀγορά καλύπτον-
τας πραγματικές ή πλασματικές ἀνάγκες.
Δέν εἶναι ἐκεῖ τό θέμα, να βροῦμε, δηλαδή,
μία λογική ή λογικοφανή βάση στή βάση
τῶν δεδομένων μας, ὥστε ν' ἀνταποκριθοῦν
στῖς ἀρχές μας. Ἡ προσπάθειά μας ἔγκειται

στο να ξεφύγουμε ἀπό μία μὴ δημιουργική
ἀντιμετώπιση μιᾶς καταστάσεως, ἐνός γεγο-
νότος. Αὐτή θα συνίστατο σε μία ἀβασάνιστη
ἐξέταση τῶν δεδομένων (τῆς στιγμῆς), σε στε-
ρεοτυπική ἐπανάληψη και ἐφαρμογή κάποι-
ων ἀρχῶν, ἐνστικτώδη ἐφαρμογή προκατα-
σκευασμένων λύσεων, εὐκαιρῶς – ἀκαιρῶς,
μὴ ἀντίληψη τοῦ εὐπρόσδεκτου καιροῦ εἰς σω-
τηρίαν (Β' Κορ. στ', 2), τοῦ ἐπι-καιροῦ. Πολλές
φορές μία τέτοια στάση ἀπαντᾶται και ὡς
ὀκηρία ἀνευρέσεως λύσεως.

Ἄρχές ὀρθόδοξης ἀνθρωπολογίας

Μ' αὐτές μας τῖς σκέψεις θέσαμε κατὰ κά-
ποιο τρόπο τῖς προϋποθέσεις ἀντιμετωπίσε-
ως τῶν ἀρχῶν τῆς ὀρθόδοξης ἀνθρωπολογίας,
τῖς σχετικές με τᾶ ζητήματα που μᾶς ἀπα-
σχολοῦν και που εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

- Ὁ Θεός εἶναι (γενικά) δημιουργός και
χορηγός τῆς ζωῆς, και τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.
- Ὁ ἄνθρωπος συμμετέχει και συνεργεῖ
στή δημιουργία ἐνεργοποιώντας τό «κατ' εἰκό-
να» και με τήν τεκνογονία (βλ. Κλήμεντα
Ἰαλεξανδρέα).
- Ἡ τεκνογονία στόν ἄνθρωπο εἶναι χαρι-
σματική λειτουργία. Ὁ ἄνθρωπος, δημιουρ-
γημένος κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἔχει προορισμό να
γίνει Θεός κατὰ Χάριν, να ἐνεργοποιήσῃ τό
κατ' εἰκόνα σε καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ. Ἡ τεκνο-
γονία, δηλαδή, δέν εἶναι μόνο μία βιολογική
ἀναπαραγωγή, ἕνας ἀπλός πολλαπλασια-
σμός τοῦ εἴδους (πρᾶγμα πολὺ σπουδαῖο και
σημαντικό κι αὐτό). Ἡ τεκνογονία σκοπεύει
δυναμικά στήν υἰοθεσία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό
τόν Θεό.

• Σε περίπτωση ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου
να τεκνοποιήσῃ, ἔχουμε πολλές φορές προσ-
φυγή στόν Θεό για να θεραπεύσῃ αὐτή τήν
ἐλλειψη. Ἔτσι ἔχουμε τεκνοποιᾶ ἀπό στείρα
ζεύγη με τήν ἐπέμβαση τῆς Χάρης τοῦ Θεοῦ.

• Παρ' ὄλη τήν ἰδιαίτερη ἀγάπη και μέ-
ριμνα τοῦ Θεοῦ για τό γάμο τῶν ἀνθρώπων,
τήν οικογένεια και τᾶ παιδιά, φανερώνεται
στήν Ἁγία Γραφή και ἰδιαίτερα στήν Καινή
Διαθήκη μιᾶ ὑπέρβαση τῶν φυσικῶν οικογε-
νειακῶν δεσμῶν ἐν ὄψει τῆς Βασιλείας τοῦ

Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς ἀναφέρεται ἐπανειλημμένως στὴ δημιουργία τῆς νέας οἰκογένειας, πού ἔχει τὸν Θεὸ ὡς Πατέρα καὶ μέλη τῆς ὅσους ποιοῦν τὸ θέλημά Του.⁴

Ἄλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰ θέματα τῆς υἰείας καὶ τῆς ἀρρώστειας, τῆς παθολογίας καὶ τῆς θεραπείας τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ ὑποστασιάζει τὴν ὅλη ἀντίληψη τῆς Ἐκκλησίας γι' αὐτά. Γιὰ τὴ δράση τοῦ Ἰησοῦ εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ φράση τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου (8', 23-24): «καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς διδάσκων ... καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπείων...».

Ἐδῶ φανερόνεται ἡ θεολογικὴ θεμελίωση γενικῶς τῆς στάσεως ἐναντι τῶν ἀσθενῶν. Ἄν μάλιστα τὸ θεολογικὸ δέν τὸ ἐκλάβουμε ὡς ἐπίθετο, ὡς ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ τῆς θεμελίωσης καὶ τὸ ἐκλάβουμε ὡς οὐσιαστικὸ μὲ κεφαλαῖο Θ, Θεο-Λογικὴ, ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ μία Λογικὴ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ σκεπτικὸ τοῦ Θεοῦ πού ἀναφέρεται στὴν περιγραφή, ἀντιμετώπιση καὶ ὑπέρβαση τέτοιων καταστάσεων. Ἡ θεραπεία τίθεται σ' ἓνα συνολικὸ πλαίσιο καὶ ὄχι ἀποσπασματικὰ ἢ κατακερματισμένα, ὅπως συνήθως τίθεται ἀπὸ μία Ἀνθρωπο-Λογικὴ, τὴ Λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου. Στὴν περίπτωση τῆς Θεο-Λογικῆς ἡ θεμελίωση συντελεῖται πάνω στὸν μόνον θεμέλιον πού μπορεῖ νὰ θεμελιώσει κάθε οἰκοδόμηση. «Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρά τὸ κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Α' Κορ. γ', 11). Ὁ Χριστὸς «διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος» (Πράξεις ι', 38) καὶ θεμελιώνει ὁ ἴδιος κάθε πράξη πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Ὁ λόγος του ἦταν ἔμπρακτος, ἀλλὰ καὶ ἡ πράξη του ἦταν στὴν κυριολεξία ἐλλόγιμη. Ὅχι μόνο γιατί εἶχε λόγους γιὰ νὰ ἐνεργήσει ἔτσι, ἀλλὰ γιατί ὑπαγορευόταν καὶ ὑποστασιαζόταν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ.

Δέν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ διατρέξει τὰ εὐαγγέλια γιὰ νὰ διαπιστώσει τοῦ λόγου τὸ ἀληθές. Ὁ Ἰησοῦς αἰσθανόταν μιὰν ἀπέραντη στοργὴ γι' αὐτοὺς πού βασανίζονταν, εἴτε αὐτοὶ ἦσαν δαιμονιζόμενοι, εἴτε «κακῶς ἔχοντες» (ἀσθενεῖς). Καὶ τὸ βράδυ πού ἀκολούθησε τὴν θεραπεία τῆς πεθερᾶς τοῦ Πέτρου «πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσε», γιὰ νὰ

ἐκπληρωθεῖ ἐκεῖνο πού ἐλέχθη διὰ τοῦ Ἡσαΐα τοῦ προφήτου «αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς νόσους ἐβάστασε» (Ματθ. η', 16-17).

Πόσο, ὅμως, μᾶς βοηθοῦν οἱ γενικὲς αὐτὲς ἀνθρωπολογικὲς θεωρήσεις νὰ πλησιάσουμε τὸν συγκεκριμένο ἄνθρωπο, ἐρευνητὴ ἢ πάσχοντα, πού ἔρχεται ἐνώπιόν μας μὲ συγκεκριμένα αἰτήματα ὑπερβάσεως τῶν ὁποίων-δήποτε δυσκολιῶν του καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἐμᾶς διεξόδους στὰ προβλήματά του; Τί δυνατότητες διαθέτουμε ἀπὸ πλευρᾶς ἠθικῆς παραδόσεως, ὥστε νὰ ἀνταποκριθοῦμε στὸ ἐρώτημά του καὶ νὰ δώσουμε ἀπάντησι; Αὐτὸ βέβαια δέν θὰ μπορέσει νὰ γίνῃ ἢ δέν πρέπει νὰ γίνῃ χωρὶς κάποιες προϋποθέσεις:

Ἄπὸ τὴν μία πλευρὰ δέν μποροῦμε νὰ δώσουμε τὴν ἐντύπωση ὅτι ἤδη κατέχουμε τὶς ἀπαντήσεις σὲ αὐτὰ τὰ καινούρια ἐρωτήματα καὶ ὅτι ἔχουμε τὸ μονοπώλιο τῶν λύσεων. Εἶναι ἀσφαλῶς ἀναγκαῖος ὁ εἰλικρινῆς καὶ ἀνοιχτὸς διάλογος ἀνάμεσα σὲ ἐρευνητὲς, γιατροὺς, νομικοὺς, θεολόγους καὶ ἐκκλησιαστικοὺς ὑπευθύνους.

Ἄπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἐπιβάλλεται ὅπως-δήποτε ἐξαιρετικὴ σύνεση καὶ διάκριση εὐθύς ὡς ἀγγίζουμε τὸν ἄνθρωπο στὶς πρῶτες-πρῶτες ἀρχές του καὶ ἐπιθυμίες του.

Ποίος θὰ μᾶς ἐγγυηθεῖ ὡς πρὸς τὶς βιολογικὲς καὶ ψυχολογικὲς συνέπειες τῆς ἐπεμβάσεώς μας καὶ ποίος θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σωματικὴ καὶ ψυχικὴ υἰεία παιδιῶν καὶ γονέων; Νὰ κάτι στὸ ὅποιο ὀφείλομε νὰ εἴμεθα πολὺ προσεκτικοί.

Νά γιατί ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον πού ὅπως εἶδαμε ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐπιδεικνύει πρὸς τὶς ἐξελίξεις ἀνησυχεῖ ἀναφορικὰ μὲ τὶς παρεμβάσεις τῆς νέας τεχνολογίας στὸ χῶρο τῆς ἀναπαραγωγῆς ἢ καὶ τῆς θεραπείας καὶ αὐτὸ γιὰ λόγους πού ἔχουν ἄμεση ἢ ἔμμεση σχέση μὲ ἀρχές τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας.

Πέραν ὅμως ἀπὸ τὶς διαπιστώσεις, ἓνα πάντως εἶναι γεγονὸς, ὅτι βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ νέες ἐπιστημονικὲς δυνατότητες τῆς βιολογίας καὶ τῆς ἰατρικῆς, οἱ ὁποῖες ἀσφαλῶς ἔχουν ὡς ἐπακόλουθο ὀρισμένα νέα

προβλήματα, αλλά και προσφέρουν νέες λύσεις σε χρόνιες ή προσωρινές δυσκολίες τόσο των αρρώστων όσο και των έπιστημόνων έρευνητών που έπιθυμούν τή βελτίωση θεραπειών. Είμαι αλήθεια, ότι ή Όρθόδοξη Έκκλησία, όπως και άλλοι πνευματικοί θεσμοί, καλούνται τὰ τελευταία χρόνια νὰ γνωμοδοτήσουν πάνω σε ζητήματα που προέκυψαν από τήν ανάπτυξη των θετικών έπιστημών και ιδιαίτερα τής βιολογίας, τής βιοϊατρικής και τής βιοτεχνολογίας. Πολλά από αυτά τὰ ζητήματα με τὸ νέο τρόπο που παρουσιάζονται απαιτούν λύσεις, που ή μέχρι τώρα πρακτική δέν είχε αντιμετώπισει. Καλείται, λοιπόν, ή Έκκλησία νὰ δώσει απαντήσεις χωρίς πάντα νὰ έχει συγκεκριμένα έρείσματα πάνω στα όποια θὰ στηριχθεί για τις απαντήσεις της. Έρείσματα, δηλαδή, που νὰ ξεκινούν, από τήν Άγία Γραφή, τήν ιερά Παράδοση και τις κανονικές αποφάσεις των Συνόδων της. Η Έκκλησία, όμως καλείται νὰ δώσει απαντήσεις προκαλούμενη είτε από έρωτήματα μεμονωμένων πιστών είτε από τήν πολιτεία, ή όποια θέλει νὰ νομοθετήσει έπ' αυτών, είτε από τήν έπιστημονική κοινότητα που οί νέες ανακαλύψεις τήν ώθουν στις έφαρμογές τους.

Η Έκκλησία, όμως, δέν έχει δικαίωμα έφ' όσον τής τὸ ζητούν ή έφ' όσον διαπιστώνει μία δυσκολία νὰ μὴ προστρέξει με εὐήκοον οὖς στην κραυγή τοῦ κόσμου, όσο σιγανή κι αν είναι αυτή, και νὰ ακροασθεῖ και «κραυγές και ψιθύρους».

1. Εισήγηση σε στρογγυλό τραπέζι τοῦ Α' Κύκλου Όμιλιών: Κοινωνία και Υγεία, των Ειδικών Μορφωτικών Έκδηλώσεων «Έπιστήμης Κοινωνία» τοῦ Έθνικου Ίδρύματος Έρευνών, που έγινε τήν Τρίτη 4 Δεκεμβρίου 2001 με συντονιστή τὸν όμότ. Καθηγητή Κ. Σέκερη και λοιπούς εισηγητές τους Καθηγητές Άστέριο Τσιφτσόγλου, Έμμ. Φραγκούλη, Θεόδωρο Μουντοκαλάκη και Κατερίνα Κονιαβίτου.

2. Σταμάτης Άλαχιώτης στο «Βήμα» τής Κυριακῆς 2 Δεκεμβρίου 2001, σ. Α 65.

3. Ό Ρεζις Ντεμπρέ σε συνέντευξή του, που δημοσιεύτηκε στην «Καθημερινή» τής Κυριακῆς τής 2 Δεκεμβρίου 2001, Τέχνες και Γράμματα, σ. 1.

4. Θα μπορούσαμε σ' αυτό τὸ σημείο νὰ συμφωνήσουμε με τή διατύπωση τοῦ Ρεζις Ντεμπρέ ότι «ό χριστιανισμός έπινοεί μια γενεαλογία χωρίς γενετική: έσὺ ως άτομο, είσαι αυτός που θα έπιλέξεις τήν πίστη σου και θα τή ζήσεις» (ό.π., σ. 1).

Άπό τὸ περιοδικό «Πεμπουσία».

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΗ

Πότε εμφανίστηκαν οι αίρέσεις;

Του Εὐαγγέλου Καρακοβούνη

Οι αίρέσεις ως διαστρέβλωση και νόθευση τῆς «*ύγιους διδασκαλίας*» (Τίτ. 2, 8) τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἀποτέλεσαν –και ἀποτελοῦν– τὸ σημαντικότερο και κυριότερο κίνδυνο για τὴν Ἐκκλησία. Κυριότερο και ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς διωγμούς, πὺ συντάραξαν τὴν Ἐκκλησία στὸ παρελθὸν και, ἴσως, ὅσους θὰ ἀκολουθήσουν στὸ μέλλον. Κι αὐτὸ συμβαίνει γιατί ὁ κίνδυνος πὺ προέρχεται ἀπ’ τοὺς διωγμούς εἶναι ἐξωτερικὸς και ὄρατος, και ἐκδηλώνεται ἐναντίον τῶν χριστιανῶν ὡς μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ αίρέσεις ὁμως πολεμοῦν τὴν Ἐκκλησία ἐκ τῶν ἔσω, τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῆς, τὸ περιεχόμενό τῆς, τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεώς τῆς, προσπαθώντας νὰ τὴ μεταβάλουν σὲ ψέμα, σὲ διαστροφή, ὅ,τι δηλαδή συνιστᾶ τὴν τακτική, τὴ μέθοδο, ἴσως και τὴν οὐσία τοῦ διαβόλου. Γι’ αὐτὸ και συνιστοῦν τεράστιο πνευματικὸ κίνδυνο, ἀφοῦ ὡς ἄλλη «*γάγγραινα*» (Β’ Τιμ. 2, 18) και «*νανάγιον περὶ τὴν πίστιν*» (Α’ Τιμ. 1, 20) παρασύρουν ψυχές «*πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν*» (Β’ Πέτρ. 3, 16).

Εἶναι ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονὸς πὺς ὅλες οἱ αίρέσεις «*κατοχυρώνουν*» τὶς πλανεμένες δοξασίες τους στὴν Ἁγία Γραφή. Δὲν εὐθύνεται βέβαια ἡ Ἁγία Γραφή ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι πὺ τὴν ἐρμηνεύουν κατὰ «*τις ἴδιες* (νοσηρές) *ἐπιθυμίες*» (Β’ Πέτρ. 3, 3). Κι αὐτὸ θὰ φανεῖ με κάθε σαφήνεια ἀπὸ τὰ ὅσα θὰ ἐκτεθοῦν στὴ σειρά τῶν ἀρθρῶν πὺ θὰ δημοσιεύονται στὸ ἐξῆς στὴ στήλη αὐτῆ τοῦ «Ἐφημερίου», και πὺ θὰ ἔχουν σὰν σκοπὸ τὸν ἔλεγχο και τὴν ἀνατροπὴ ὅλων –κατὰ τὸ δυνατόν– τῶν αἰρετικῶν κακοδοξιῶν, με βάση τὴν Ἁγία Γραφή, τὴν ὁποία οἱ αἰρετικοὶ κατεχοχὴν ἐπικαλοῦν-

ται, ἀλλὰ και τὴν Ἱερὴ Παράδοση, πὺ ὑποτιμοῦν και ἀποκηρύσσουν.

Κακόδοξη διδασκαλία ὅλων σχεδὸν τῶν αίρέσεων, κυρίως ὁμως τῶν Χιλιαστῶν, εἶναι «*πὺς ἡ ἐμφάνιση τῶν αίρέσεων στοὺς κόλπους τοῦ Χριστιανισμοῦ χρονολογεῖται στὶς ἀρχές τοῦ δ’ αἰῶνα με τὴν ἐπικράτηση στὸ ρωμαϊκὸ κόσμο τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Ἰσχυρίζονται μάλιστα πὺς ἡ Ἐκκλησία (ὅπως τὴ γνωρίζουμε τουλάχιστον ἐμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι) εἶναι ἐκείνη πὺ με τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους –πὺ στὴν πραγματικότητα συγκλήθηκαν για τὴν ἀντιμετώπιση τῶν αίρέσεων– ἀλλοίωσε και διαστρέβλωσε τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ και τῶν ἀποστόλων, και ἐξέπεσε ἀπ’ τὴν ἀρχικὴ πίστη εἰσάγοντας ἀλλότρια πρὸς τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία δόγματα*».

Μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ τους αὐτὸ οἱ αίρέσεις ἐπιχειροῦν ἀφ’ ἐνὸς νὰ ἀνατρέψουν τὴν παραδεδομένη ἀλήθεια πὺς ἡ Ἐκκλησία (και μάλιστα ἡ Ὀρθόδοξη) εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ και Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἐδραιωμένη ἀπαρασαλεύτως στὴν πίστη πὺ παραδόθηκε σ’ αὐτὴν (στοὺς ἐπισκόπους τῆς) ἀπὸ τὸ Χριστὸ μέσῳ τῶν Ἀποστόλων, και πὺ συνιστᾶ τὴν οὐσία τῆς «*Ἀποστολικῆς διδοχῆς*» κι ἀφ’ ἐτέρου νὰ διεκδικήσουν για τὸν ἑαυτὸ τους τὸν χαρακτηρισμὸ τῆς «*ἀληθινῆς Ἐκκλησίας*».

Τὰ χωρία στὰ ὁποία ἀναφέρονται για νὰ «*κατοχυρώσουν*» τὴν πλανεμένη διδασκαλία τους για τὴν «*ἐκπτώση και ἀποστασία*» τῆς Ἐκκλησίας εἶναι: α) «*τὸ Πνεῦμα ρητῶς λέγει ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις*» (Α’ Τιμ. 4, 1), και β) «*εἰσελεύσονται μετὰ τὴν*

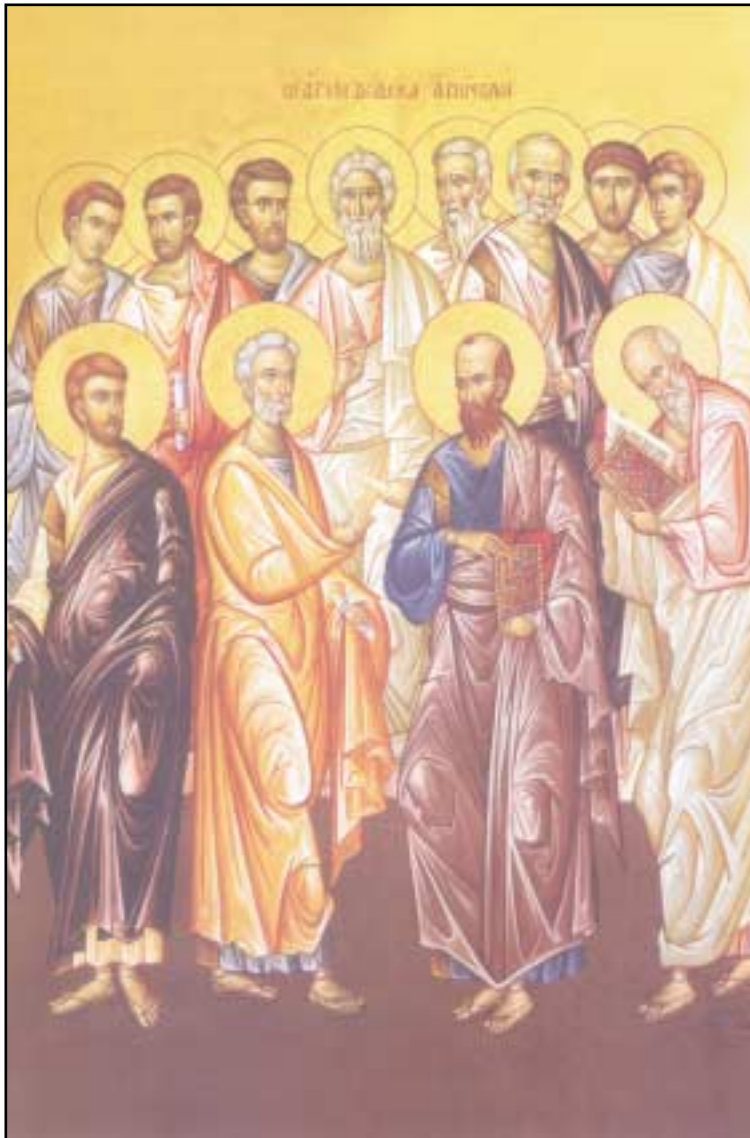
ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς ... καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα» (Πράξ. 20, 29-30). Κατὰ τοὺς αἰρετικούς τὰ ἀνωτέρω πραγματοποιήθηκαν στὶς ἀρχές τοῦ δ' αἰώνα, ὅποτε καὶ συνέβη ἡ ἀποστασία τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ χωρία, ὅμως, αὐτὰ σέ καμιά περίπτωση δὲ μιλοῦν γιὰ καθολικὴ ἀποστασία καὶ ἔκπτωση τῆς Ἐκκλησίας (μὴ γένοιτο!). Μιλοῦν γιὰ ὀρισμένους ἀποστάτες: «ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως», κάποιιοι δηλ. θὰ ἀποστασιοποιηθοῦν ἀπὸ τὴν πίστη τους. Ἀντιστρέφουμε λοιπὸν τὸ ἐπιχείρημά τους λέγοντας ὅτι οἱ ἀποστάτες εἶναι οἱ διάφοροι αἰρετικοί. Ἄτομα μεμονωμένως εἶναι δυνατὸν νὰ πλανηθοῦν (θὰ τὸ δοῦμε αὐτὸ καὶ στὴ συνέχεια), ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ δὲν πλανᾶται. Γιατί;

Γιατί ὁ Χριστὸς κήρυξε ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι αἰώνια καὶ οὔτε οἱ πύλες τοῦ Ἄδου (δηλ. ὁ διάβολος) δὲν δύναται νὰ τὴν κλονίσει. «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. 16, 18). Κεφαλὴ τῆς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς (Ἐφεσ. 1, 22-23), ὁ ὁποῖος δια-

κήρυξε ὅτι «Ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. 18, 20). Πῶς πλανήθηκε καὶ ἐξέπεσε ἡ Ἐκκλησία γιὰ 17 καὶ πλέον αἰῶνες, ἀφοῦ ὁ Κύριος δὲν τὴν ἐγκατέλειψε ποτέ; Ἐπομένως, ἢ ὁ Χριστὸς ψεύδεται ἢ οἱ αἰρετικοί. Ἐπιπλέον, τὴν Ἐκκλησία συνέχει καὶ κατευθύνει «εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ἰωάν. 16, 13) ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, δηλ. τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο κατὰ τὴν ὑπόσχεση τοῦ Χριστοῦ θὰ «μένει μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα» (Ἰωάν. 14, 17). Πῶς πλανήθηκε ἡ Ἐκκλησία, ἀφοῦ ἔχει ὡς ὁδηγὸ τῆς στὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως τὸ Ἅγιο Πνεῦμα;

Δὲν ἔχουμε λοιπὸν καμιά ἀποστασία καὶ ἔκπτωση τῆς Ἐκκλησίας τὸν δ' αἰώνα. Ἀντίθετα, σύμφωνα μὲ τὴν Ἅγια Γραφή, ἔχουμε τὴν ἐμφάνιση τῶν αἰρέσεων ἤδη στοὺς χρόνους τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐξῆς, στὴ λεγομένη ἀποστολικὴ περίοδο: α) Ὁ ἀπ. Παῦλος ἐπισημαίνει στὸ μαθητὴ του Τιμόθεο τὴν αἵρεση τοῦ Ὑμέναιου καὶ τοῦ Φιλι-

τοῦ «οὔτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσιν τὴν τινῶν πίστιν» (Β' Τιμ. 2,

18). Ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰρετικούς ὁ Ὑμέναιος καὶ ὁ Φιλητὸς δίδασκον ὅτι ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν εἶχε συντελεσθεῖ – κάτι παραπλήσιο διδάσκουν καὶ οἱ σημερινοὶ Χιλιαστές. Ὁ ἀπ. Παῦλος χαρακτηρίζει τὴν αἵρεσή τους αὐτὴ ὡς «*ναυάγιον περὶ τὴν πίστιν*» (Α΄ Τιμ. 1, 19).

Ὁ ἀπ. Πέτρος σημειώνει πὺς ἐμφανίστηκαν «*ψευδοπροφήται ἐν τῷ λαῷ ... οἵτινες παρεισάξουσιν αἵρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι*» (οἱ ὅποιοι ἔφτασαν στὸ σημεῖο νὰ ἀρνοῦνται καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιο τους τὸ Δεσπότη, τὸ Χριστό, πὺς τοὺς ἐξαγόρασε ἀπ’ τὴν κυριαρχία τοῦ διαβόλου) (Β΄ Πέτρ. 2, 1). Οἱ αἰρετικοὶ αὐτοὶ «*δυσνόητά τινα (κάποια δύσκολα ζητήματα τῆς πίστεως) ὡς ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν (τὰ διαστρέφουν) ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν*» (Β΄ Πέτρ. 3, 16).

Γιὰ τὸν ἀποστόλο καὶ Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη οἱ αἰρετικοὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ περιβάλλοντός του διακατέχονται ἀπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τοῦ Ἀντιχρίστου: «*ὅτι πολλοὶ πλάνοιοι εἰσῆλθον ... μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. Οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ Ἀντίχριστος*» (Β΄ Ἰωάν. 7), καὶ «*πάν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκί ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι καὶ τοῦτο ἐστὶ τοῦ Ἀντιχρίστου*» (Α΄ Ἰωάν. 4, 3). Ἔχουμε λοιπὸν αἵρέσεις πὺς ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν ἀποστόλων ἀμφισβητοῦν τὴν ἀνάστασις, παρερμηνεύουν τὶς Γραφές καὶ ἀρνοῦνται τὴν πραγματικὴ σάρκωσις τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. β) Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες, ὡς γνήσιοι συνεχιστὲς τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων καὶ ὡς ἀληθεῖς ποιμένες πὺς ἀγωνιοῦν γιὰ τὴν δρᾶσις τῶν αἰρετικῶν, ἐπισημαίνουν στὸ ποιμνιὸν τους τὸ σοβαρότατο κίνδυνον πὺς διατρέχουν. Ὁ ἁγ. Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, γράφει, λόγου χάρι, πρὸς τοὺς Τραλλιανοὺς «*Παρακαλῶ ὑμᾶς μόνῃ τῇ χριστιανῇ τροφῇ χρῆσθε, ἀλλοτρίας δὲ βοτάνης ἀπέχεσθε, ἥτις ἐστὶν αἵρεσις ... Φυλάττεσθε οὖν τοὺς τοιούτους (φυλαχτεῖτε ἀπ’ αὐτούς)... Λέγουσιν*

τὸ δοκεῖν πεπονθέναι αὐτὸν (τὸν Χριστὸν, ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἔπαθε καὶ σταυρώθηκε ὄχι πραγματικὰ ἀλλὰ κατὰ φαντασία)... Φεύγετε οὖν τὰς κακὰς παραφνάδας (τὶς αἵρέσεις) τὰς γεννῶσας καρπὸν θανατηφόρον, οὗ ἂν γεύσηται τις, παρ’ αὐτὰ ἀποθνήσκει» (ΒΕΠΕΣ, τ. 2, VI, VII, X, XI, σελ. 272-3). Ἔχουμε ἐδῶ τὴν ἐμφάνισις τῆς αἵρεσις τῶν «*Δοκητῶν*», οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζοντο ὅτι ὁ Χριστὸς σαρκώθηκε, ἔπαθε, σταυρώθηκε καὶ ἀναστήθηκε ὄχι πραγματικὰ ἀλλὰ κατὰ φαντασία· πλήρης διαστρέβλωσις τῶν λόγων τῆς Γραφῆς πὺς βεβαιώνει διὰ στόματος τῶν Ἀποστόλων ὅτι ὁ Χριστὸς ὄχι μόνον «*ὠράθη καὶ ἐθεάθη διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν*», ἀλλὰ καὶ ὅτι «*ἐψηλαφήθη διὰ τῶν χειρῶν τῶν*» (πρβλ. Α΄ Ἰωάν. 1, 1).

Σύμφωνα μὲ τὶς «*Διαταγὰς τῶν Ἀποστόλων*», κείμενον τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς, οἱ αἰρετικοὶ «*τὸν μὲν παντοκράτορα Θεὸν βλασφημεῖν ... πρόνοιαν μὴ εἶναι ἀνάστασιν μὴ πιστεῦειν κρίσιν μὴ εἶναι καὶ ἀνταπόδοσιν ψυχῆν ἀθάνατον μὴ ὑπάρχειν ἡδονῇ χαίρειν μόνῃ ... βδελυκτὰ λέγοντες εἶναι καὶ γάμον καὶ παίδων γένεσιν ... πιστεῦειν δὲ εἰς Ἰησοῦν ὡς εἰς ὄσιον ἄνδρα καὶ προφήτην ... οὗτοι δὲ πάντες τοῦ διαβόλου ὄργανα τυγχάνουσι καὶ υἱοὶ ὀργῆς*» (ΒΕΠΕΣ, τ. 1, β. ΣΤ΄, X, σσ. 99-100). Προσπάθεια ἀνατροπῆς ὅλης σχεδὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀπὸ τὶς αἵρέσεις ἤδη ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ ἐποχὴ!

Δὲν χωράει λοιπὸν καμία ἀμφιβολία πὺς οἱ αἵρέσεις ἐμφανίστηκαν σχεδὸν ταυτόχρονα μὲ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ («*ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια*», Ματθ. 13, 26) καὶ «*συνυπάρχουν*», κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὰ ζιζάνια μὲ τὸ σιτάρι, προσπαθώντας νὰ ἐμποδίσουν καὶ νὰ καταστρέψουν τὴν ἰκμάδα τῆς. Ὡς σπορέας τῶν ζιζανίων-αἵρέσεων καταδεικνύεται, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Χριστοῦ, ὁ «*ἐχθρὸς*» τοῦ ἀνθρώπου (Ματθ. 13, 25), ὁ ἴδιος ὁ διάβολος (Ματθ. 13, 39), «*τὰ ζιζάνια (οἱ αἰρετικοὶ) εἰσὶν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ (τοῦ διαβόλου)*» (Ματθ. 13, 38).

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Ἀνοίγοντας τὴν Παλαιὰ Διαθήκη

Τοῦ Κωνσταντίνου Παπαθανασίου

Ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων διαπιστώνουμε ὅτι οἱ ἀποστολικοὶ πατέρες καὶ οἱ μετέπειτα ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς χρησιμοποιοῦν στὰ κείμενά τους ἔννοιες, ιδέες καὶ φράσεις ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ συχνὴ αὐτὴ ἀναφορὰ καὶ χρῆση τῆς «*Ἑβραϊκῆς ἢ Ἰουδαϊκῆς Βίβλου*», πού συνεχίστηκε καθ' ὅλη τὴ διαμόρφωση καὶ ἐξέλιξη τῆς χριστιανικῆς θεολογίας, φανερώνει τὴν πολλαπλὴ σπουδαιότητα πού ἔτρεφε γι' αὐτήν, τὴν ὁποία καὶ ἀποδέχτηκε ὡς τὸ πρῶτο μέρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μὲ τὴν ὀνομασία –μετὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ *Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης*– ὡς *Παλαιὰ Διαθήκη*.

Στὴ γνωριμία μας μὲ τὴν Ἁγία Γραφή, ἔχουμε τὸ σπουδαῖο πλεονέκτημα νὰ ἀνατρέχουμε –πέρα ἀπὸ τὴν ἑλληνόγλωσση καὶ ξενόγλωσση βιβλικὴ βιβλιογραφία– στὴν πλούσια πατερικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση. Ἔτσι, θὰ ἐπιδιώξουμε νὰ ἀξιοποιήσουμε ὅσο εἶναι δυνατὸν τόσο γιὰ τὴν *Παλαιὰ* ὅσο καὶ γιὰ τὴν *Καινὴ Διαθήκη* τὴν ἐξηγητικὴ αὐτὴ παράδοση, ἢ ὁποία ἀφενὸς ἔχει ἀνυπολόγιστη ἀξία ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνεία καὶ τὴ φιλολογικὴ ἔρευνα τῶν ἱερῶν κειμένων, ἀφετέρου δὲ γίνεται ὀλοένα καὶ περισσότερο προσιτὴ στὶς ἡμέρες μας, μὲ τὴν κυκλοφορία στὴν Ἑλλάδα τριῶν βασικῶν πατερικῶν σειρῶν, δηλαδή τῆς *Ἑλληνικῆς Πατρολογίας* (PG), τῆς *Βιβλιοθήκης Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων* (ΒΕΠΕΣ) καὶ τῶν *Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας* (ΕΠΕ).

I. Ὁ σκοπὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Ἄν κάποιος θελήσει νὰ πληροφορηθεῖ τὴν προσφορὰ καὶ τὸν σκοπὸ τῆς Π.Δ., δὲν θὰ μπορέσει νὰ τὸ κάνει μονομερῶς, χωρὶς δηλαδή τὴν ἀναφορὰ καὶ στὴν Κ.Δ. Οἱ πατέρες τῆς

Ἐκκλησίας ἀναφέρονται παράλληλα καὶ στὶς δύο διαθήκες, ὅταν γράφουνε περὶ τῆς Γραφῆς, καὶ μόνο γιὰ συγκεκριμένους ἐρμηνευτικούς λόγους περιορίζονται σὲ κάποιο βιβλίον, τὸ ὁποῖο κι αὐτὸ τὸ ἐρμηνεύουν μὲ τὸ καθόλου βιβλικὸ πνεῦμα. Δύσκολα, λοιπὸν, διακρίνει κανεὶς αὐτοτελῶς τὸν σκοπὸ τῆς Π.Δ.

Σὲ ἀτελὲς ἔργο, ἀποδιδόμενον στὸν ἅγιον Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο (344/354-407), ὑπὸ τὸν τίτλο *Σύνοψις τῆς Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς ὡς ἐν τάξει ὑπομνηστικοῦ*, καὶ εἰδικότερα στὴν «*Προθεωρίαν*», ἀναφέρει ὅτι «σκοπὸς ἐκατέρωθεν τῶν Διαθηκῶν εἷς (ἐστὶ), τῶν ἀνθρώπων ἢ διόρθρωσις» (PG 56, 313· ΕΠΕ 1, 388). Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου εἶναι ἀνθρωπολογικόν, ὁμιλεῖ – κηρύττει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τοὺς πιστοὺς καὶ τὸν ἀπασχολεῖ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ἢ διόρθωση καὶ ἐν συνεχείᾳ ἢ τελείωσή του. Καὶ συμπληρώνει: «*Καὶ γιατί πρέπει νὰ θαυμάζουμε γιὰ τὴν Ἁγία Γραφή, ἀφοῦ καὶ ἡ ὠφέλεια τῆς ἴδιας τῆς δημιουργίας εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπον; Γιατί ἔκανε γι' αὐτὸν καὶ οὐρανὸ μέγαλον καὶ γῆ τὸ ἴδιον καὶ θάλασσα παραπάνω ἀπὸ τὴν ἀνάγκη του, γιὰ νὰ ὀδηγηθοῦν στὴ θεογνωσία οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ θαυμάσουν τὸ Δημιουργὸ ἀπὸ τὸ μέγεθος αὐτῶν πού ἔγιναν. Καὶ αὐτὰ λοιπὸν ἔγιναν γιὰ τὸν ἄνθρωπον*». Καὶ θὰ ὀλοκληρώσει τὸν πρόλογο αὐτοῦ τοῦ ἔργου του μὲ τὴν ἐξῆς φράση: «*Ὡστε τῆς μὲν Παλαιᾶς ἔργον ἦν ποιῆσαι ἄνθρωπον*».

Μιὰ ἄλλη θεώρηση τοῦ σκοποῦ τῆς Π.Δ., μὲ θεολογικο-φιλοσοφικὴ κατεύθυνση, μᾶς δίνει ὁ ἅγιος Μάξιμος Ὁμολογητῆς (580-662), μιὰ ἀναμφισβήτητα δεσπόζουσα θεολογικὴ φυσιογνωμία, γράφοντας: «*Ἡ μὲν Παλαιὰ Διαθήκη, πράξεως καὶ ἀρετῆς ὑπάρχουσα σύμβολον, συμφωνεῖν τὸ σῶμα τῷ νοῦ παρασκευάζει κατὰ τὴν κίνησιν*» (PG 90, 1341· ΕΠΕ

15Δ, 246)· δηλαδή, ή Π.Δ., επειδή είναι σύμβολο τῆς πράξης καὶ τῆς ἀρετῆς, ἐτοιμάζει τὸ σῶμα νὰ συμφωνεῖ μὲ τὸ νοῦ κατὰ τὴ λειτουργία του. Καὶ συμπληρώνει ὅτι αὐτὴ «*χορηγεῖ στὸ γνωστικὸ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν*», ἀφοῦ «*παρέχει σὲ ὅποιους φιλοσοφοῦν τὰ θεῖα, τρόπους ἀρετῆς*», «*ἀνεβάζει στὴν ψυχὴ τὸ σῶμα λογικοποιημένο διαμέσου τῶν ἀρετῶν κι ἐμποδίζει νὰ κατέβει ὁ νοῦς πρὸς τὸ σῶμα*». Ὡστόσο, τόσο ἡ Παλαιὰ ὅσο καὶ ἡ Νέα Διαθήκη πραγματοποιοῦν ἓνα μυστήριο: Μὲ τὴν πράξη καὶ τὴ θεωρία ὁδηγοῦν τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὴ γνωστικὴ σοφία καὶ πρὸς τὴ μετοχὴ του μὲ τὸ ἀγαθό, τὸν Θεό, διὰ τοῦ ὁποῖου φωτίζονται τὰ πάντα καὶ εὐεργετοῦνται.

II. Ἡ διαίρεση τῶν βιβλίων τῆς Π.Δ.

Ἀπὸ παλαιούς χρόνους ἔχει ἐπικρατήσει στὴν ἑλληνικὴ μετάφραση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὴν ὀνομαζόμενη Μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο'), ἡ τριμερῆς διαίρεση τῶν βιβλίων τῆς (ἱστορικά, ποιητικά καὶ προφητικά). Ἄς δοῦμε, λοιπόν, ποιὰ βιβλία ἀποτελοῦν τὸ πρῶτο μέρος τῆς, τὸ ἱστορικό, ὅπως μᾶς τὰ παρουσιάζει ὁ ἱερός Χρυσόστομος:

«Τὸ ἓνα μέρος τῆς

Π.Δ. εἶναι ἱστορικό, ὅπως ἡ Ὀκτάτευχος. Ἡ *Γένεσις* διηγεῖται τὰ σχετικὰ μὲ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ μὲ τὴ ζωὴ αὐτῶν πού ἦσαν εὐάρεστοι στὸ Θεό. Ἡ *Ἔξοδος* ἀναφέρει τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἐκείνη τὴ θαυμαστή, τὴ διαμονὴ τους στὴν ἔρημο, καὶ τὴ χορήγηση τοῦ νόμου. Τὸ *Λευϊτικὸν* πραγματεύεται τὰ σχετικὰ μὲ τὶς θυσίες καὶ τὶς ἱεουργίες. Γιατὶ ἡ φυλὴ τοῦ Λεῦϊ ἦταν αὐτὴ πού μὲ κληρο ἔλαβε τὴν ἱερωσύνη καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς φυλῆς πῆρε τὴν ὀνομασία τὸ βιβλίον. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ οἱ *Ἀριθμοί*. Γιατὶ, μετὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, διέταξε ὁ Θεὸς νὰ ἀριθμηθεῖ ὁ λαὸς τῶν

Ἰουδαίων, καὶ βρέθηκαν ἑξακόσιες χιλιάδες πού ἔγιναν ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο, δηλαδή τὸν Ἀβραάμ. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ εἶναι τὸ *Δευτερονόμιον*, γιατί γιὰ δευτέρη φορὰ τοὺς ἐρμήνευσε τὸ νόμο ὁ Μωυσῆς. Ὑστερα εἶναι Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ. Αὐτός, ἀφοῦ ἔγινε ἀρχηγὸς τῶν Ἰουδαίων μετὰ τὸ Μωυσῆ, τοὺς ὁδήγησε στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας καὶ μοίρασε τὴ γῆ μὲ κλήρους στὶς δώδεκα φυλές. Μετὰ εἶναι οἱ *Κριταί*, γιατί, ὅταν πέθανε ὁ Ἰησοῦς, τὸ πολίτευμα τῶν Ἰουδαίων ἔγινε ἀριστοκρατικὸ καὶ κυβερνοῦσαν οἱ φυλές. Ἐπειτα εἶναι τὸ μικρὸ βιβλίον τῆς *Ρούθ*, πού περιέχει τὴν ἱστορία μιᾶς ξένης γυναίκας, ἡ ὁποία παντρεύτηκε κάποιον Ἰουδαῖο».

Καὶ συνεχίζει ὁ ἱ. Χρυσόστομος τὴν ἀναφορά του στὸ ἱστορικὸ μέρος τῆς Π.Δ. μὲ τὰ ἑξῆς: «Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ εἶναι αἱ *Βασιλεῖαι αἱ τέσσαρες*, στὰ ὁποῖα περιέχεται ἡ ἱστορία τοῦ Σαούλ, τοῦ Δαβίδ, τοῦ Σολομώντα, τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ Ἐλισσαίου, καθὼς καὶ τὰ γεγονότα

μέχρι τὴν αἰχμαλωσία στὴ Βαβυλώνα. Μετὰ τὰ βιβλία τῶν Βασιλειῶν εἶναι ὁ *Ἔσδρας*. Τὰ ὑπόλοιπα ἱστορικὰ βιβλία εἶναι ὁ Β' Ἔσδρας, Α' καὶ Β' Παραλειπομένων, Νεεμίας, Τωβίτ, Ἰουδίθ, Ἔσθήρ, Α', Β' καὶ Γ' Μακκαβαίων (σύνολο 23 βιβλία).

Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἀντίοχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, τὴν πολιορκία καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ τους, «*ἔρχεται ὁ Χριστός, καὶ τέλος λαμβάνει ἡ Παλαιὰ*» (PG 56, 315· EΠΕ 1, 392).

Προτεινόμενα βιβλία:

Καλαντζάκη Σταύρου Ε., *Εἰσαγωγή στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, Α' Γενικὴ Εἰσαγωγή* (Θεσ/νίκη: Π. Πουρναρᾶ, 1985).

Μπρατσιώτου Νικολάου Π., *Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὡς Ἁγία Γραφή. Ὀλίγα περὶ τῆς σχέσεώς της πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν* (Ἀθῆναι: Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περ. Ἐκκλησία, 1996).

ΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ

ΠΑΣΧΑ, ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΣΧΑ!

Τῆς Σταυρούλας Κάτσου-Καντάνη, Θεολόγου

Ὁ Ἄλέκος ἦταν τακτικός στό ἱερό. Παπαδάκι. Νά, ἔτσι τ' ἄρεγε νά πηγαίνει πρῶτος στήν ἐκκλησιά. Τόν σήκωνε ἡ μάνα του νωρίς-νωρίς, πρὶν φωτίσει καλά-καλά. Πλενόταν, ντυνόταν βιαστικά κείνος καί ἔφτανε πρῶτος. Τὰ ρούχα του παλιά, φορεμένα, μὰ καθαρὰ. Πιλάλαγε τὸν κατήφορο χαρούμενος. Ἐφτανε ἔκει στήν αὐλίσσα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ περίμενε τὸν παπά.

Ἐρχόταν ἔκεινος. Ποῦ καὶ ποῦ τὸν συμβούλευε νά μὴν τὸν πιάνει τόση βιάση. Νά περιμένει τὴν καμπάνα, γιατί... χειμώνας καιρός... νά μὴν περιμένει ἀπέξω... Μὰ ἡ καρδιά τοῦ παιδιοῦ δέν καταλάβαινε ἀπὸ τέτοια. Ἐπαιρνε τὴν εὐχή τοῦ παπούλη, φόραγε τὸ ρασάκι καὶ στεκόταν δίπλα του πιστὸς στρατιώτης.

Πόσο τὴν καμάρωνε τούτη τὴ στολή! Δέν ἦταν λίγο. Χρυσάφενια, μὲ σειρήτια, σταυρουδάκια, ὡς καὶ χρυσὰ κουμπιά. Καμάρωνε μέσα σ' αὐτή. Ἄγγελος σωστός. Καὶ πόσο τοῦ πήγαινε στό ξανθὸ προσωπάκι μὲ τὰ σγουρὰ μαλλιά καὶ τὰ γαλάζια μάτια. Καμάρωνε ἔκεινος, γιατί μποροῦσε νά κρύβει τὰ φτωχικά του ρούχα κάτω ἀπὸ τούτη τὴ στολή.

Τὰ ἄρεγε νά βγαίνει στὴ μικρὴ καὶ τὴ μεγάλη εἴσοδο, νά παραστέκει σιωπηλὸς μὲ τὴ λαμπάδα του ἢ μὲ τὸ θυμιατό. Νά φέρνει τὸ ζέον, νά κόβει τὰ ἀντίδωρα, νά μοιράζει τὴ «Φωνὴ Κυρίου».

Ἦταν αὐστηρὸς ὁ παπούλης. Μίλαγε κοφτά, μὰ μέσα ἀπ' τὴν καρδιά του πλημμύριζε ἡ ἀγάπη. Κι ὁ Ἄλέκος δέν τὸν κακοκάρδιζε... Ἀπὸ κοντὰ νά καθαρίσουν τὸ ἱερό, ν' ἀσβεστώσουν τὶς αὐλές, νά ποτίσουν τὸν κήπο.

Τὴν Πρωτάγιαση, τὴν παραμονὴ τῶν Φώτων, μπρὸς ὁ παπάς, ξωπίσω κείνος. Γυρνοῦσε ὅλες τὶς γειτονιές, ὅλες τὶς ραχοῦλες. Ὁ παπάς ἔψελνε καὶ ἐκεῖνος κρατοῦσε σφιχτὰ τὴν Ἁγιστοῦρα. «Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτίζομένον Σου Κύριε...» Καὶ δὸς του ἀπὸ σπίτι σέ σπίτι... Τ' ἄρεγε... Νά μπαίνουν σέ φτωχικά καὶ σέ παλάτια,

ν' ἀγιάζουν παντοῦ, ὡς καὶ τὴ γῆ. Ποῦ καὶ ποῦ τοὺς φίλευαν κανὰ λουκούμι, κανὰ πορτοκάλι.

Σὰν ἐρχόταν Μεγάλη Ἑβδομάδα χανόταν ἀπ' τὸ σπίτι. Πρωῖ-πρωῖ στό ἱερό κι ὡς ἄργὰ τὰ βράδια σ' ὅλες τὶς ἀκολουθίες. Πότε νά κρεμάσουν πένθιμες κορδέλες, πότε νά γυρίσει τὶς αὐλές, νά συνάξει τὰ ἄνθη τοῦ Ἐπιταφίου. Τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ ὅλη μέρα στό καμπαναριό. Ντὰν - ντὰν ... λυπητερά

ἤχοῦσε ἡ καμπάνα κι ὁ ἦχος τῆς ἀπλωνόταν πέρα κι ἐρχόταν νά ἐνωθεῖ μὲ τὶς θλιβερές φωνές τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν.

Τὰ ἄραγε καὶ τὸ Μέγα Σάββατο. Κεῖνοι οἱ ὕμνοι γιὰ τοὺς παῖδες ἦταν χαρούμενοι, καὶ τοῦ ἔρχόταν νά χορέψει γιὰ τὴν Ἀνάσταση ποῦ θ' ἀκολουθοῦσε. «Ὅν παῖδες εὐλογεῖτε, ἱερεῖς ἀνυ-

Θεόφραστου Τριανταφυλλίδη (1881-1955): Περιφορά Ἀναστάσεως (Δημοτικὴ Πινακοθήκη τῆς Ἀθήνας).

μνείτε...». Ἄραγε νὰ ἐννοοῦσαν καὶ τοῦ λόγου του οἱ ψαλμοί.

Ἡ κοιλιά του γουργούριζε ἀπὸ τὴν πείνα. Τοῦ ῥχόταν βαρὺ νὰ περιμένει ὡς τὸ τέλος τῆς λειτουργίας τῆς Ἀνάστασης γιὰ τὴ μαγειρίτσα. Μὰ τὸν βασάνιζε καὶ κάτι ἄλλο. Ὅλοι κάτι καινούργιο θὰ φοροῦσαν στὴν Ἀνάσταση.

Σὰν τέλειωσε ἡ ἀκολουθία βοήθησε νὰ καθίσουν τὸ ναὸ ἀπ' τὰ λουλούδια τοῦ Ἐπιταφίου. Τὰ ἄρεγαν ὅλα τοῦτα. Ὁ ἱερέας νὰ περνᾷ μπροστὰ ἀπ' τὸν καθένα καὶ νὰ τοῦ δίνει ἀπλόχερα εὐλογία, λουλούδια τοῦ Ἐπιταφίου. Ἡ μάνα του τὰ φύλαγε μ' εὐλάβεια στὸ εἰκονοστάσι, κι ἄλλες φορές, ἅμα τῆς τέλειωνε τὸ λιβάνι, τὰ ἔβαζε στὸ θυμιατό, πάνω στὸ καρβουνάκι καὶ τὰ ἔκαιγε θυμιάμα. Πῆρε τὴν εὐχὴ τοῦ παπούλη κι ἔκανε νὰ φύγει.

«Ἐλα ἴδω βρέ...! Πᾶμε, πᾶμε μαζὶ στὴν ἀγορά. Πᾶμε ποὺ σέ θέλω», τὸν φώναξε ὁ παπούλης.

Δὲν ἔφερε ἀντίρρηση. Ἐσκυψε τὸ κεφάλι καὶ προχώρησε. Πῆραν κατήφορο γιὰ τὴν πόλη, τὰ μαγαζιά. Παιδιά καλοντυμένα, ξεκούραστα, χαμογελαστά. Ντρεπόταν μὲ τὰ μπαλωμένα ποὺ φοροῦσε, χρονιαῖρες μέρες. Νὰ μ' ἔβλεπαν, συλλογιζόταν, ντυμένο παπαδάκι. Νὰ ἔβλεπαν πῶς μοῦ ταιριάζει ἡ στολὴ μὲ τὰ σταυρουδάκια καὶ τὰ σειρήτια καὶ τὰ χρυσὰ κουμπιά.

«Προχώρα, εὐλογημένε», τὸν φώναξε ὁ παπᾶς.

Κοντοστάθηκε σ' ἓνα τσαγκάρικο. Μέσα ὁ μπαλωματῆς ἔραβε παπούτσια. Καθισμένος στὸ σκαμνὶ πίσω ἀπὸ τὸν πάγκο του, κέρωνε τὸ σπάγγο, παίρναγε μὲ μαστοριά τὸ σουβλί στὸ δέρμα κι ἔπειτα τὸ ἔδενε σφιχτά.

Χμ! Μουρμούρισε ὁ παπᾶς. «Γιὰ ἰδέες, ρίξε μιά ματιὰ μέσα» εἶπε καὶ χაΐδεψε τὸ σγουρὸ κεφάλι.

«Νὰ ἐδῶ, ἔμπα μέσα νὰ διαλέξεις ἓνα ζευγάρι σκαρπίνια, ὅποιο σ' ἀρέσει τοῦ λόγου σου».

Ἡ καρδιά τοῦ παιδιοῦ πῆγε νὰ σπάσει. Ἔτσι ξαφνικά, χωρὶς νὰ τὸ ἔχει συλλογιστεῖ, χωρὶς νὰ τὸ περιμένει, καινούργια, ὀλοκαίνουργια παπούτσια. Τὰ πόδια του ἔβαλαν φτερά καὶ τὸ προσωπάκι του ἔλαμψε ἀπὸ χαρά.

«Ἐ!! μαστρο-Θανάση», φώναξε ὁ ἱερέας τὸν τεχνίτη.

«Κοίτα ἴδω, θέλω γιὰ τὸ παιδί ἓνα ζευγάρι σκαρπίνια, τὰ καλύτερα ποὺ ἔχεις, νὰ ἔναι γερὰ καὶ μὲ μεράκι καμωμένα».

«Ἐγινε, παπούλη», ἀποκρίθηκε κείνος.

Κατέβασε ἀπ' τὰ ράφια δύο τρία ζευγάρια. Μὰ τοῦ παιδιοῦ τὸ μάτι ἀναπαύτηκε σὲ ἐκεῖνα μὲ τὴ μεγάλη ἀγκράφα ἐκεῖ μπροστὰ, μιά ἀγκράφα πλατεῖα, ἀσημί, μὲ δικέφαλο ἀητό, καμωμένη μὲ μαστοριά καὶ χάρη. Τὰ πῆρε βιαστικά στὸ χέρι, τὰ χაΐδεψε κι ἔχωσε γρήγορα τὸ πόδι του μέσα. Πόσο καιρὸ εἶχε νὰ φορέσει κάτι καινούργιο! Ξέχασε τὴν πείνα του, τὸ ἄδειο στομάχι, τὴ φτώχεια τοῦ σπιτικοῦ του, τὸν πατέρα του ποὺ ἦταν φευγάτος στὸν οὐρανό. Πρόβαρε καὶ τ' ἄλλο. Φωτίστηκε τὸ πρόσωπό του.

«Καλά, καλά, ὠραῖα εἶναι», ψιθύρισε.

Ὁ παπούλης ἀράδιασε μερικὰ κέρματα καὶ κάτι χαρτονομίσματα στὸν πάγκο τοῦ τσαγκάρικου.

«Εὐχαριστῶ», εἶπε δειλὰ τὸ παιδί καὶ ξεχύθηκε στὸ δρόμο. Τὰ σοκάκια γίνηκαν πλατεῖες καὶ οἱ ἀνηφόρες γιὰ τὸ σπίτι, τὸ φτωχικὸ τῆς μάνας, τῆς Ἀργυρῶς, ἔτσι τὴν ἔλεγαν, μιά δρασκελιά ἀπ' τὴν ἀγορά. Ἐπεσε στὴν ἀγκάλη της καὶ τὴν ἔβρεχε μὲ δάκρυα.

Τὸ βράδυ, στὶς ἔντεκα, σήμαναν οἱ καμπάνες. Εἶχε ἄτοιμαστεῖ νωρίς. Ὁ ναὸς ἦταν στολισμένος... Γέμισε κόσμος ἢ ἐκκλησία, λαμπροφορεμένοι ὅλοι. Ὁ Ἀλέκος, τὸ παπαδάκι μέσα στὴ χρυσαφένια στολὴ, μὲ τὰ σειρήτια καὶ τὰ σταυρουδάκια, τὰ χρυσὰ κουμπιά, τὸ ξανθὸ προσωπάκι μὲ τὰ σγουρὰ μαλλιά καὶ τὰ γαλάζια μάτια ἔψελνε μ' ὅλη του τὴ δύναμη στὴ σκιά τοῦ παπα-Δημοσθένη τὸ Χριστὸς Ἀνέστη.

Ποῦ καὶ ποῦ ἔριχνε κλεφτὲς ματιές στὶς ἀσημένιες ἀγκράφες ποὺ λαμποκοποῦσαν. Οἱ δικέφαλοι ἔμοιαζαν νὰ ζωντανεύουν, νὰ τὸν παίρνουν πάνω τους, νὰ τὸν πετοῦν ψηλά.

«Ἀναστάσεως ἡμέρα, λαμπρυνθῶμεν λαοί, Πάσχα, Κυρίου Πάσχα», ἔψελνε ὁ ψάλτης...

«Πάσχα, Κυρίου Πάσχα», μουρμούριζε τὸ παιδί κι ἦταν ἄγγελος σωστός...

Θεόφραστου Τριανταφυλλίδη (1881-1955): Περιφορά Ἀναστάσεως (Δημοτικὴ Πανακοθήκη τῆς Ἀθήνας).

Ποιμαντική Βιβλιοθήκη

Ἄρχιμ. Κωνσταντίνου Γ. Χαραλαμποπούλου, «*Ρήματα Ζωῆς αἰωνίου*», Ἀθήναι 2001, σ. 143.

Με προσοχή διεξήλθα τὰ «*Ρήματα Ζωῆς αἰωνίου*» τοῦ Ἀρχιμανδρίτου πατρὸς Κωνσταντίνου Γ. Χαραλαμποπούλου. Εἶπα ὅτι με προσοχή διεξήλθα τὰ «*Ρήματα...*». Καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές. Στις μέρες μας κυκλοφοροῦν ἀνάλογα ἔργα, σύντομα ἢ εὐρύτερα Κυριακοδρόμια, γραμμένα με σαφήνεια, πράγμα ὄντως πολὺ θετικό. Τὸ παρὸν πόνημα διακρίνεται, πέραν ἀπὸ τὴ σαφήνεια, γλαφυρότητα καὶ τὴ μεστότητα τοῦ λόγου του, καὶ γιὰ ἓναν ἄλλο λόγο: τὸ θεολογικὸ του περιεχόμενο.

Ὁ προφορικός λόγος, τὸ κήρυγμά μας ἢ ὁ γραπτὸς δὲν πρέπει νὰ εἶναι μιὰ μακρόσυρτη ἠθικολογία με πολλές ἐπαναλήψεις. Τέτοιου εἶδους κηρύγματα, καὶ μάλιστα ἐλεγκτικά, κουράζουν. Δὲν οἰκοδομοῦν. Ὁ λαὸς πρέπει νὰ οἰκοδομηθεῖ ἐπὶ τοῦ μοναδικοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου τοῦ Χριστοῦ, με λόγο σοβαρό, θεολογικό, καρπὸ πνευματικῆς ἐμπειρίας τοῦ ὁμιλοῦντος.

Ἔνα τέτοιο λόγο διακονεῖ ὁ πατήρ Κωνσταντίνος Χαραλαμπόπουλος, ὄχι βέβαια ἐπειδὴ ἀνήκει στὴ χορεία τῶν λογίων κληρικῶν καὶ μοναχῶν —καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές, ὅπως διαφαίνεται ἀπὸ ἄλλα ἔργα του—, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχει πνευματικὴ ἐμπειρία διὰ τῆς μεθέξεως τῆς ἀκτίστου Θείας Χάριτος.

Ἔτσι ἐξαίρεται στὰ κείμενά του ἡ μετάνοια ποὺ δικαιώνει τὸν πιστὸ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὸν δοξασμὸ του. Κατανοοῦνται ὀρθῶς ἡ διδασκαλία καὶ τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου, συνδεόμενα ἀναπόσπαστα με τὸν σταυρὸ, τὴν ταφή καὶ τὴν ἀνάσταση.

Ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ ὀρθῶς ἀναφέρεται στὰ «*Ρήματα...*» ὅτι εἶναι ὁ σταυρὸς καὶ ὁ θάνατος. Θαῦμα δὲν εἶναι ἡ ἀνάσταση, ἀφοῦ ὁ Κύριος εἶναι ζωὴ αἰώνια. Θαῦμα εἶναι ὁ σταυρὸς, ὁ θάνατος καὶ ἡ ταφή. «*Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ ὑπερφυῆς ἐπιστέγασμα τῆς*

θείας διδασκαλίας, τῆς Παναγίας ζωῆς Του, τῶν ὑπερφυῶν θαυμάτων Του, τῆς ὑπερφυσικῆς δράσεώς Του». Ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου, ὡς θαῦμα, εἶναι ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο. «*Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε*» (Ρωμ. 5, 8). Αὐτὸ εἶναι τὸ μέγα θαῦμα. Καὶ ἡ ὑπογράμμιση τοῦ θαύματος αὐτοῦ εἶναι λόγος θεολογικός.

Ἄλλὰ καὶ ἡ προσφορὰ τῶν Ἁγίων —ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι ἀπέκτησαν δύναμη θεοπνεύστου σοφίας— ὑπογραμμίζεται σὲ ἐόρτιες ὁμιλίες, ὅπως στὴν Κυριακὴ Ζ' ἀπὸ τοῦ Πάσχα, τῶν Ἁγίων Θεοφόρων Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Οἱ 318 Θεοφόροι Πατέρες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου στερέωσαν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, διότι μετέχουν τῆς δόξης τοῦ σταυροῦ, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως. Ἀνάλογα θεολογικὰ θέματα μπορεῖ νὰ δεῖ ὁ ἀναγνώστης στὴν Κυριακὴ πρὸ τῆς Ὑψώσεως, Κυριακὴ μετὰ Χριστοῦ Γέννησιν, Κυριακὴ μετὰ τὰ Φῶτα κ.ἄ.

Στὴν ἔκδοση 2001 ὁ πατήρ Κωνσταντίνος Χαραλαμπόπουλος παραθέτει Γράμμα τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου ἐπευλογοῦντος τὴν ἔκδοση τῶν κηρυγμάτων καὶ εὐχομένου «*ἢ Θεία Χάρις νὰ ὀδηγῇ τοὺς ἀναγνώστας πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Ἁγίου Θελήματος Αὐτοῦ, μετάνοιαν καὶ πνευματικὴν καρποφορίαν*».

Ἡ παράγραφος αὐτῆ τοῦ Γράμματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου ἀποτελεῖ τὴν πεμπουσία τῶν «*Ρημάτων Ζωῆς Αἰωνίου*» τοῦ π. Κωνσταντίνου. Καὶ αὐτὴ εἶναι καρπὸς τῆς ἀκτίστου Θείας Χάριτος διὰ τῆς Λειτουργικῆς Ζωῆς καὶ τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων, τὰ ὅποια διακονεῖ.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Ὁμότ. Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥΣ

Του Γ.Θ. Πρίντζιπα

Μέ απόφαση της Διαρκούς Ίερας Συνόδου ή συμμετοχή κληρικών σε έκπομπές στην τηλεόραση και τους κοσμικούς Ραδιοφωνικούς Σταθμούς θα γίνεται κατόπιν άδειας του οικείου επισκόπου. Η απόφαση άποσκοπεί στην περιστολή ενός φαινομένου που εκθέτει την Έκκλησία, τις πιο πολλές φορές, με την διατύπωση άνευθύνων και έν πολλοίς γραφικών απόψεων.

Δραματική αύξηση των κενών έφημεριακών θέσεων παρατηρείται το τελευταίο διάστημα, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές της χώρας. Υπολογίζεται ότι υπάρχουν 2000 κενές θέσεις έφημερίων επί συνόλου 8.800 θέσεων περίπου. Η έλλειψη κληρικών σ' όλη την Ελλάδα αποτελεί ένα από τα πιο βασικά προβλήματα που απασχολούν την Ίερά Σύνοδο, ή οποία μελετά την εξέυρεση τρόπων προς αντιμετώπιση του ζητήματος.

Μέ υπόμνημα που υπέβαλε ο Πανελλήνιος Σύναδισμος Ίεροδιδασκάλων στον Πρωθυπουργό κ. Κ. Σημίτη και τους συναρμόδιους ύπουργούς, ζητά έν όψει του νέου Ασφαλιστικού νόμου την μείωση του όριου ηλικίας για την συνταξιοδότηση των κληρικών από το 70ό έτος στο 65ο, όπως συμβαίνει με όλους τους εργαζομένους. Παράλληλα προτείνει, για την κάλυψη των κενών έφημεριακών θέσεων, οί συνταξιοϋχοι ιερείς να επαναδιορίζονται, άν δύνανται, ώστε να μη μένουν άλειτούργητα τα Θυσιαστήρια. Με την πρόταση αυτή συμφωνεί ή Ίερά Σύνοδος, ή οποία με παλαιότερη απόφασή της είχε προτείνει την παραπάνω ρύθμιση.

Παγκόσμιο Συνέδριο με θέμα «Συνάντηση θρησκείων και πολιτισμών» οργανώθη-

κε στη Λευκωσία από την Ί. Μονή Κύκκου. Σκοπός του ήταν ή καλλιέργεια πνεύματος ειρηνικής συνύπαρξης σε μιὰ πολυπολιτισμική και πολυθρησκευτική κοινωνία. Τήν έναρξη κήρυξε ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Γλ. Κληρίδης, ενώ άπηύθυνε χαιρετισμό ο Μακ. Άρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Χρυσόστομος και έκανε εισαγωγική όμιλία ο Ήγούμενος της Μονής Θεοφ. Έπίσκοπος Κύκκου κ. Νικηφόρος. Έπίσης, μεταδόθηκαν μαγνητοσκοπημένα μηνύματα του Οικουμενικού Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου και του Πατριάρχου Μόσχας κ. Άλεξίου. Τήν Έκκλησία της Ελλάδος εκπροσώπησε ο Σεβ. Μητροπολίτης Καισαριανής, Βύρωνος και Ύμηττου κ. Δανιήλ. Συμμετείχαν Καθηγητές, έπιστήμονες και διανοούμενοι από όλο τον κόσμο. Σημαντική ύπήρξε και ή συμμετοχή εκπροσώπων της έβραϊκής θρησκείας και του Ίσλάμ.

Χειροτονήθηκε στην Άκκρα από το Θεοφ. Έπίσκοπο Γκάνας κ. Παντελεήμονα ο πρώτος ιερέας για την Άκτή του Έλεφαντοστού π. Ίερεμίας Πέπιν. Ο νέος κληρικός

ἀναλαμβάνει τὸ μεγάλο βᾶρος νὰ εἶναι ὁ πρῶτος ἱεραπόστολος σὲ μιὰ περιοχή ὅπου οἱ κάτοικοί της δὲν γνώρισαν ἀκόμη τὴν Ὁρθοδοξία.

Μὲ πρόσφατο νομοσχέδιο τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας διχοτομεῖται ἡ Ἱ. Μητρόπολη Νέας Σμύρνης, σύμφωνα μὲ τὴν σχετικὴ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ποὺ ἐκδόθηκε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2001. Συγκεκριμένα, ἰδρύεται ἡ Μητρόπολη Γλυφάδας στὴν ὁποία θὰ ὑπάγονται οἱ ναοὶ τῶν δῆμων Γλυφάδας, Ἑλληνικοῦ, Βούλας, Βουλιαγμένης καὶ Βάρης καὶ θὰ ἔχει ἕδρα τὴ Γλυφάδα.

Συναυλία βυζαντινῆς μουσικῆς μὲ ὕμνους τῆς Μ. Ἑβδομάδος πραγματοποιήθηκε στὶς 26 Ἀπριλίου στὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Γεωργίου Καρύτση μὲ συνδιοργάνωση καὶ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «*Παρνασσός*». Ἐψαλλε ἡ χορωδία τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σερρών καὶ Νιγρίτης «*Ἅγιος Νικήτας ὁ Νέος*» μὲ διευθυντὴ τὸν χοράρχη κ. Ἰωάννη Παπαχρόνη. Προλόγισαν ὁ Προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ π. Νικόλαος Ἰωαννίδης, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ *Παρνασσού* Καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Μαρκαντώνης. Ἀνάλυση τῶν ὕμνων ἔκανε ὁ Καθηγητὴς κ. Διονύσιος Καλαμάκης.

Ἐκθεση θεολογικοῦ βιβλίου ὁργανώθηκε καὶ πάλι φέτος στὴ *Στοὰ τοῦ Βιβλίου* σὲ συνεργασία μὲ τὴν Φιλεκπαιδευτικὴ Ἐταιρεία ἀπὸ 22 ἕως 30 Ἀπριλίου. Παράλληλα μὲ τὴν Ἐκθεση ὁργανώθηκαν δύο ἐκδηλώσεις μὲ κεντρικὸ θέμα «*Πατέρες καὶ σύγχρονοι διάλογοι τῆς Ὁρθοδοξίας*». Στὴν πρώτη, μὲ ἰδιαίτερο θέμα «*Πατέρες καὶ διμερεῖς διαχριστιανικοὶ διάλογοι*», μίλησαν οἱ Καθηγητὲς κ.κ. Χρῖστος Κρικῶνης καὶ Στυλιανὸς Παπαδόπουλος καὶ ἔψαλλε ὁ βυζαντινὸς χορὸς τῆς Ριζαρείου ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Γ. Ζησίμου. Στὴ δεύτερη, μὲ ἰδιαίτερο θέμα «*Πατέρες καὶ πολυμερεῖς θεολογικοὶ διάλογοι*», μίλησαν οἱ Καθηγητὲς κ.κ. Γεώργιος Μαρτζέλος καὶ Κωνσταντῖνος Σκουτέρης.

Τὴ θεμελίωση τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγ. Ἀποστόλου Ματθαίου τοῦ χωριοῦ Ἐσσιαμὰν πραγματοποίησε ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Γκάνας κ. Παντελεήμων στὶς 8 Ἀπριλίου. Ὁ νέος ναὸς χτίζεται στὴ θέση παλαιότερου ποὺ καταστράφηκε ἀπὸ τὶς ἰσχυρὲς καταλιγίδες ποὺ ἔπληξαν τὴν περιοχή καὶ ἡ ἀνοικοδόμησή του γίνεται μὲ τὴ συμπαράσταση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτη Φλωρίνης κ. Θεοκλήτου καὶ μὲ ἀδελφικὴ χορηγία τῶν πιστῶν τῆς ἐνορίας Ἁγίου Παντελεήμονος Φλωρίνης.

Πολὺ χρήσιμο τὸ νέο βιβλίο τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν κ. Γεωργίου Μποτῆ «*Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Τριάντα χρόνια νομοθετικὸ ἔργο*». Σ' αὐτὸ κάνει ἓνα λεπτομερῆ κατάλογο τῶν Κανονισμῶν καὶ τῶν Κανονιστικῶν Διατάξεων ποὺ ἐξέδωσε ἡ Ἱερά Σύνοδος κατὰ τὸ διάστημα 1969-1999, δηλαδή ἀπὸ τότε ποὺ ἰσχύει τὸ μεγάλο προνόμιο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ ἐκδίδει κανόνες δικαίου, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἰσχύ νόμου, γιὰ τὴ ρύθμιση τῆς ἐσωτερικῆς δομῆς καὶ λειτουργίας της. Στὸ βιβλίο του ὁ κ. Γ. Μποτῆς καταχωρεῖ ἀριθμητικὰ τὰ νομοθετήματα καὶ στὸ τέλος δημοσιεύει ἓνα πολὺ ἐξυπηρετικὸ γιὰ τὸν χρήστη τοῦ βιβλίου εὔρητήριο, ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ εὐκόλα τὶς ρυθμίσεις ποὺ τὸν ἐνδιαφέρουν.

ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου

«...“Καὶ καθὼς ἔτρωγαν αὐτοί, ἐπῆρεν ἄρτον καὶ τὸν ἔκοψεν”. Διατί ἄρά γε ἔκαμε τὸ μυστήριον αὐτὸ τότε, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πάσχα; Διὰ τὴν μάθησιν ἀπὸ παντοῦ, ὅτι καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης αὐτὸς ἦτο ὁ νομοθέτης καὶ ὅτι ὅσα περιλαμβάνονται εἰς ἐκείνην δι’ αὐτὰ ἔχουν προδιαγραφῆ. Δι’ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἡ προτύπωσις προσθέτει καὶ τὴν ἐπαλήθευσίν της. Ἡ δὲ ἐσπέρα ἦτο ἀπόδειξις ὅτι εἶχεν ἔλθει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ὅτι τὰ πράγματα φθάνουν πρὸς τὸ τέλος τους.

Καὶ εὐχαριστεῖ, διὰ τὴν μᾶς διδάξῃ πῶς πρέπει νὰ τελοῦμεν τὸ μυστήριον καὶ διὰ τὴν δείξῃ ὅτι δὲν ἐπήγαινε εἰς τὸ πάθος χωρὶς τὴν θέλησιν Του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μᾶς διδάξῃ ὅτι πρέπει νὰ ὑπομένωμεν εὐχαρίστως ὅ,τι καὶ ἂν πάσχωμεν, ἐνισχύων ἔτσι τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας μας. Διότι, ἐὰν τὸ τυπικὸν πάσχα ἀπήλλαξε τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τόσοσιν σκληρὰν δουλείαν, πολὺ περισσώτερον τὸ ἀληθινὸν Πάσχα θὰ ἐλευθερώσῃ τὴν οἰκουμένην καὶ θὰ παραδοθῇ πρὸς εὐεργεσίαν τῆς ἀμαρτωλῆς φύσεώς μας. Δι’ αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν μᾶς παρέδωσε τὸ μυστήριον πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα, ἀλλὰ τὸ παρέδωσε τότε, ὅταν ἔπρεπε νὰ παύσουν αἱ νομικαὶ προτυπώσεις.

Καταργεῖ λοιπὸν τὴν κυριωτέραν ἀπὸ τὰς ἑορτὰς ἐκείνας, μεταφέρων τοὺς μαθητὰς εἰς ἄλλην τράπεζαν περισσώτερον φρικώδη καὶ λέγει· “λάβετε, φάγετε· αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμά μου ποὺ θυσιάζεται πρὸς χάριν πολλῶν”. Πῶς ὅμως δὲν ἀνησύχησαν ὅταν ἄκουσαν αὐτό; Διότι καὶ εἰς τὸ παρελθὸν τοὺς εἶχε προείπει πολλὰ καὶ σπουδαῖα διὰ τὸ θέμα αὐτό. Διὰ τοῦτο, ἐκεῖνο μὲν δὲν τὸ ἀποδεικνύει, διότι εἶχαν ἀκούσει ἄρκετὰ περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναφέρει τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους, τὴν κατάργησιν τῶν ἀμαρτημάτων. Καὶ ὀνομάζει τὸ αἷμα Του αἷμα τῆς Νέας Διαθήκης, δηλαδὴ τῆς ὑποσχέσεως, τῆς προσφορᾶς, τοῦ νέου νόμου. Διότι αὐτὸ ὑπέσχετο παλαιότερα καὶ αὐτὸ διαφυλάσσει τὴν συμφωνίαν τῆς Νέας Διαθήκης. Καὶ ὅπως ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περιεῖχε πρόβατα καὶ μόσχους, ἔτσι καὶ αὐτὴ περιέ-

χει τὸ αἷμα τοῦ Δεσπότη. Καὶ μὲ αὐτὸ δείχνει ὅτι πρόκειται νὰ ἀποθάνῃ, δι’ αὐτὸ ἐνθυμεῖται τὴν Διαθήκην καὶ ἐνθυμεῖται τὴν προηγουμένην Διαθήκην, διότι καὶ ἐκείνη εἶχεν ἐγκαινισθῆ μὲ αἷμα.

Καὶ πάλιν ἀναφέρει τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου Του· “αὐτὸ ποὺ χύνεται πρὸς χάριν πολλῶν, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν” καὶ λέγει· “αὐτὸ τὸ κάνετε διὰ τὴν μὲ ἐνθυμησθε”. Εἶδες πῶς τοὺς βγάζει ἀπὸ τὰ ἰουδαϊκὰ ἔθιμα καὶ τοὺς ἀπομακρύνει; Ὅπως ἐκάνατε ἐκεῖνο, τοὺς λέγει, διὰ τὴν ἐνθυμησθε τὰ θαύματα τῆς Αἰγύπτου, ἔτσι νὰ κάνετε καὶ αὐτὸ διὰ τὴν ἐνθυμησθε ἐμένα. Τὸ αἷμα ἐκεῖνο εἶχε χυθῆ διὰ τὴν σωθῶν τὰ πρωτότοκα. Αὐτὸ χύνεται διὰ τὴν συγχωρηθῶν αἱ ἀμαρτίαι ὀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης. Διότι “αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα μου, λέγει, τὸ ὅποιον χύνεται διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν”. Τὸ ἔλεγε δὲ αὐτὸ διὰ τὴν δείξῃ καὶ μὲ αὐτὸ ταυτοχρόνως, ὅτι τὸ πάθος καὶ ἡ σταύρωσις εἶναι μυστήριον, καὶ νὰ παρηγορήσῃ πάλιν μὲ αὐτὸ τοὺς μαθητάς...».

(Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ἔργα, Ὁμιλία ΠΒ', ΕΠΕ, 1979, 192 - 197.)

Ό κενός Τάφος

Τό διαλαλεί ο κενός Τάφος. Όλόκληρο τό οικοδόμημα τής Έκκλησίας πυργώθηκε πάνω στον κενό Τάφο! Η Ιστορία δέν σταμάτησε στον Σταυρό. Προχώρησε στην Ανάσταση. Τί κι αν φιλοτέχνησε τό άριστούργημα τής άχαριστίας, για να «σκοτώσουν» τον Σωτήρα; Τί κι αν κατατέθηκε ή Ζωή εν Τάφω. Η τελευταία λέξη δέν ανήκει στον Σταυρό, αλλά στην Ανάσταση! Η Ανάσταση του Χριστού βρίσκεται μέσα στην Ιστορία του κόσμου σαν ένας στύλος από φωτιά, μέσα στη σκοτεινή έρημο του κακού. Η δόξα τής Αναστάσεως έρχεται από τα βάθη των αιώνων. Είναι ή άκατάλυτη πίστη στο Θαῦμα που ο Κύριος πραγματοποίησε, γεφυρώνοντας την άβυσσο του θανάτου με την άνοιξη τής ζωής.

Χριστός Άνέστη! Άληθώς Άνέστη!

Η Ανάσταση του Χριστού άγγίζει πολύ βαθιά τους Έλληνες. Είτε στη μητροπολιτική Ελλάδα κατοικούν είτε στην άλλη Ελλάδα -των άποδήμων- πανηγυρίζουν και συμμετέχουν και με τό τελευταίο κύτταρό τους στη νίκη του θανάτου από τον Κύριο. Όλοι, από τη βόρεια Μακεδονία μέχρι τη νότια Κρήτη κι από τη Λέσβο ως την Κεφαλλονιά έξωτερικεύουν ποικιλοτρόπως τα λαμπριάτικα αισθήματα και συναισθήματα που τους κατακλύζουν. Λές και τώρα, με τή φυσική άκοή τους άκοῦν έντυπωσιασμένοι τον «Νεανίσκον εν τοις δεξιόις του Μνημείου καθήμενον» να τους λέει: «Ίησούν ζητείτε τον Ναζαρινόν, τον Έσταυρωμένον; Ηγέρθη, ουκ έστιν ὧδε ...»!

Η Ανάσταση είναι -πλήν ὄλων των άλλων- και ή κορυφαία έθνική μας γιορτή. Γιορτάζει ο κάθε Ρωμιός άγκαλιασμένος με τή φύση που τον συντροφεύει. Γιορτάζει μ' ένα τρόπο ξεχωριστό, μοναδικό...

- Χριστός Άνέστη! Άληθώς Άνέστη!

Τό σιδερένιο νύχι...

Άπό την ηλικία των 13 και 15 έτων αρχί-

ζουν τα παιδιά κάθε κοινωνικής τάξης τή χρήση ναρκωτικών ουσιών, διαβάζουμε στην «Απογευματινή». Παράλληλα διακόπτουν τό σχολείο... Ό διευθυντής του ΚΕΘΕΑ κ. Πουλόπουλος υπογράμμισε ότι τα παιδιά πειραματίζονται για τρία έως τριάμιση χρόνια με τα ναρκωτικά, μέχρι να καταλήξουν στην κύρια ουσία χρήσης που είναι ή ήρωϊνη στην ηλικία των δεκαοκτώ και δεκαεννέα έτων. Παράλληλως έτόνισε ότι μόνο τό 3% των παιδιών και των έφήβων ξεκινούν με τήν ήρωϊνη, ενώ έξήγησε ότι οι χρήστες καταλήγουν να ζητήσουν βοήθεια ύστερα από οκτώ-δέκα χρόνια από την έναρξη λήψεως ουσιών, δηλαδή γύρω στα 24. Και συμπλήρωσε: Πρέπει να γίνει πρόγραμμα πρωτογενούς προλήψεως σ' αυτή την ηλικία. Ίδιαίτερα στις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού και του Γυμνασίου, γιατί ή έμπειρία έδειξε πως τότε έχουμε μεγαλύτερη έπιτυχία άπεξαρτήσεως.

Όσες φορές, άγαπητοί άναγνώστες, κι αν άναφερθοῦμε στα ναρκωτικά, δέν φανταζόμαστε ότι θα βρεθεί άνθρωπος να κατηγορήσει ότι μηρυκάζουμε «τα ίδια και τα ίδια». Συχνά - πυκνά, δυστυχώς, ὄλο και κάποια πληροφορία έρχεται να τραυματίσει με τό σιδερένιο νύχι της την καρδιά μας. Δέν πρέπει άσφαλώς να μάς άποκαρδιώνει. Τό αντίθετο...

Πέτρινα δάκρυα

Τό ήμερολόγιο δείχνει 29 Μαΐου 2002. Συνειρμικά διαβάζουμε 1453. Η Κωνσταντινούπολη, ή Πόλη των Παλαιολόγων και του Ηρακλείου, του Φωκά, του Ρωμανού και του Πορφυρογέννητου, τυλίγεται στις γάζες μιās πολιτικής νύχτας που φτάνει στις μέρες μας. Τό 1453 ή Πόλη των Ρωμανών γίνεται Πόλη θρήνων και θρύλων, αλλά και ονείρων! Στην Άγια Σοφία μιā λειτουργία μένει άτέλειωτη, ένας βασιλιάς μαρμαρώνει, και τα ψάρια συμβολίζουν την προσμονή. Στις ρωμαϊκές καρδιές μιā σπίθα γεννιέται. Στις κόγχες των ματιών δάκρυα πέτρινα μεγαλώνουν, γίνονται βωμοί, τύμβοι, κενοτάφια, μνήμες, ιερό, Ιστορία, Παράδοση...

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ

στιγμιότυπα

Φωτογραφίες Χρήστου Μπόνη

Έπίσκεψη του Ρώσου Υπουργού
Άμυνας κ. Ίβανώφ στην Ίερά
Άρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν
(4.4.2002)

Έπίσκεψη του Υπουργού Ἐξωτε-
ρικῶν τῆς Οὐκράνίας κ. Ἀνατόλι
Ζλένκο στην Ίερά Ἀρχιεπι-
σκοπή Ἀθηνῶν
(18.4.2002)

Ἀπό τὴν πρώτη συνάντηση πο-
λυφωνικῶν καὶ βυζαντινῶν χορο-
διῶν στὸν Ἱερό Ναὸ Φανερωμέ-
νης στὸν Χολαργό
(14.4.2002)

Έπίσκεψη μελῶν τοῦ Δ.Σ. τοῦ
Συλλόγου Ἑλλήνων Ὀλυμπιο-
ρικῶν στην Ίερά Ἀρχιεπισκοπή
Ἀθηνῶν

Ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κων/νου Στεφανοπούλου στὸ Σιδηρόκαστρο γιὰ τὶς γιορτὲς τοῦ Ροῦπελ καὶ τῶν Ὁχυρῶν (7.3.2002)

Ἐπίσκεψη τοῦ Μακαριωτάτου στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Φθιώτιδος ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐκδηλώσεων «Διάρκεια 2002» (20.4.2002)

Ἀπὸ τὴν βάπτισι 15 ἐνηλίκων κατηχουμένων στὸ Βαπτιστήριο τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγ. Παρασκευῆς Λαμίας (16.3.2002)

Ἀναμνηστικὴ φωτογραφία τῶν Ἱεροψαλτῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀττικῆς, ποὺ μετείχαν στὴν Ἡμερίδα, ἡ ὁποία ὀργανώθηκε μὲ πρωτοβουλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Παντελεήμονος

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΛΑΟΣ ΕΚΛΟΞΕΩΝ Σ.Μ.Υ.Ε.Ε.
ΓΕΝΝΑΔΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ.: 7218008, FAX: 7218336
ISSN 1105-7203

PORT
PAYE
HELLAS

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ
ΤΡΑΚΤ

ΕΛΛΗΝΟ-ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

